

**T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Özel Eğitim Tezli Yüksek Lisans Programı**

**FARKLI BRANŞLARDAKİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ
OTİZM FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

**Zahide UZ
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL**

Burdur, 2025

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Özel Eğitim Tezli Yüksek Lisans Programı

FARKLI BRANŞLARDAKİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ
OTİZM FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI

Zahide UZ
Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL

Burdur, 2025

MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından tarihinde tez savunma sınavı yapılan Zahide Uz'un "Farklı Branşlardaki Öğretmen Adaylarının Otizm Farkındalık Düzeylerinin Karşılaştırılması" konulu tez çalışması Zihin Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE (TEZ DANIŞMANI): Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL

ÜYE: Doç. Dr. Adile Emel SARDOHAN YILDIRIM

ÜYE: Dr. Öğr. Üyesi Aynur TEPE

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA / MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

[] Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[] Tezim / Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

[] Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Zahide UZ

Tarih

İmza

**Farklı Branşlardaki Öğretmen Adaylarının Otizm Farkındalık Düzeylerinin
Karşılaştırılması
(Yüksek Lisans Tezi)**

Zahide UZ

ÖZ

Bu çalışma, farklı branşlardaki öğretmen adaylarının var olan otizm farkındalıklarını saptamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışmanın otizm farkındalığını artırılmasına fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın evrenini, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören Sınıf Öğretmenliği, Özel Eğitim Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümlerindeki öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmada, nicel araştırma yöntemi benimsenmiş ve veri toplama aracı olarak “Otizm Farkındalık Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler, Google Forms aracılığıyla hazırlanan anketlerle toplanmış; katılımcılardan gönüllülük esasına dayalı olarak ve konu hakkında bilgilendirildikten sonra anketi doldurmaları istenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunu, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde eğitim gören dört farklı bölümde okuyan 435 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada istatistiksel analiz yöntemleri arasından tanımlayıcı istatistikler ile One-Way ANOVA ve Bağımsız Örneklem T-Testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda cinsiyet, yaş, ekonomik durum, yaşanan şehir, otizmi bilme ve otizm ile ilgili deneyim sahibi olma değişkenlerine göre sınıf öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Ancak bölüm, sınıf düzeyi ve özel eğitim dersi alma değişkenlerine göre öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Farkındalık, Otizm, Öğretmen Adayları

Sayfa Adedi: 86

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL

**Comparison of Autism Awareness Levels of Prospective Teachers in Different
Branches
(Master Thesis)**

Zahide UZ

ABSTRACT

This study was conducted to determine the existing autism awareness of teacher candidates in different branches. It is also thought that the study will be beneficial in increasing autism awareness. The population of the research consists of Classroom Teaching, Special Education Teaching, Preschool Teaching and Guidance and Psychological Counseling teacher candidates studying at Burdur Mehmet Akif Ersoy University. In our research, the "Autism Awareness Scale" was used with the quantitative research method, and a Google forms survey was applied to collect data. The surveys were filled in on a voluntary basis by the participants after they were informed about the subject. The sample group of the study consists of 435 students studying in four different departments at Burdur Mehmet Akif Ersoy University Faculty of Education in the 2024-2025 academic year. The sample group of the study consists of students studying at Burdur Mehmet Akif Ersoy University Faculty of Education in the 2024-2025 academic year. Among the statistical analysis methods, descriptive statistics, One-Way ANOVA and Independent Sample T-Test were used in the study. As a result of the analysis, it was determined that the autism awareness levels of the classroom teacher candidates did not differ significantly according to the variables of gender, age, economic status, city of residence, knowledge of autism and experience with autism. However, it was concluded that the autism awareness levels of the teacher candidates differed significantly according to the variables of department, class level and taking special education courses.

Key Words: Awareness, Autism, Student Teachers

Page Number: 86

Supervisor: Assoc. Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLAR DİZİNİ	vii
GRAFİKLER DİZİNİ	viii
KISALTMALAR	ix
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	5
1.2.1. Alt Problemler	5
1.3. Araştırmanın Amacı	5
1.4. Araştırmanın Önemi	6
1.5. Sınırlılıklar	7
1.6. Sayıtlılar (Varsayımlar)	7
1.7. Tanımlar	8
BÖLÜM II.....	9
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Kuramsal Çerçeve	9
2.1.1. Eğitim	9
2.1.2. Özel Eğitim	10
2.1.3. Özel Eğitim İhtiyacı Olan Bireyler	11
2.1.4. Özel Gereksinime Sahip Bireylerin Sınıflandırılması	13
2.1.5. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)	14
2.1.6. Otizm Spektrum Bozukluğu Belirtileri	15
2.1.7. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Eğitimi	16
2.1.7. Otizm Farkındalığı	17
2.1.8. Otizm Farkındalığının Önemi	19
2.2. Yapılan Çalışmalar	22
2.2.1. Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	22

2.2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	27
BÖLÜM III	31
YÖNTEM.....	31
3.1. Araştırma Modeli	31
3.2. Evren ve Örneklem	31
3.3. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Veriler.....	32
3.4. Veri Toplama Araçları	34
3.4.1. Yapılandırılmış Görüşme Formu.	34
3.4.2. Otizm Farkındalık Ölçeği.....	34
3.5. Verilerin Analizi.....	35
3.6. Veri Toplama Süreci	35
3.7. Geçerlilik ve Güvenirlik.....	36
3.8. Etik Süreçler.....	36
BÖLÜM IV	37
BULGULAR VE YORUM.....	37
4.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri	37
4.2. Yaş Değişkenine Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri	38
4.3. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri	38
4.4. Ekonomik Duruma Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri.....	40
4.5. Yaşanılan Yerleşim Birimine Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri.....	40
4.6. Sınıf Düzeyine Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri	41
4.7. Otizmi Bilme Durumuna Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri.....	42
4.8. Otizmle Deneyim Sahibi Olma Durumuna Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri	42
4.9. Özel Eğitim Dersi Alma Durumuna Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri	43
4.10. Verilerin Normal Dağılıma Uygunluk Analizi	44
BÖLÜM V	46
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	46
5.1. Sonuçlar	52
5.2. Öneriler	53
KAYNAKLAR	55
EKLER.....	69

EK-1.....	70
EK-2.....	71

TABLÖLAR DİZİNİ

<u>Tsblolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Cinsiyet Değişkenine Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması ..	37
Tablo 2. Yaş Gruplarına Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması	38
Tablo 3. Öğrenim Görülen Bölüme Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması	39
Tablo 4. Ekonomik Durum Değişkenine Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması.....	40
Tablo 5. Yaşanılan Yerleşim Birimine Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması.....	40
Tablo 6. Sınıf Düzeyine Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması.....	41
Tablo 7. Otizmi Bilme Durumuna Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması	42
Tablo 8. Otizmle Deneyim Sahibi Olma Durumuna Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması.....	43
Tablo 9. Özel Eğitim Dersi Alma Durumuna Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması.....	43

GRAFİKLER DİZİNİ

Sekiller

Sayfa

Grafik 1. Sosyodemografik değişkenlerin dağılımı.	32
Grafik 2. OFÖ Puanlarının histogram ve Q-Q Grafiği	45

KISALTMALAR

DSM	: Zihinsel Bozuklukların Teşhis ve İstatistik El Kitabı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OFÖ	: Otizm Farkındalık Ölçeği
OSB	: Otizm Spektrum Bozukluğu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, problem cümlesi ve alt problemler ile araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve varsayıma yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Otizm, Türk Dil Kurumu tarafından “içe yöneliklik” olarak tanımlanmakta; Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde (2018) ise hafif, orta ve ağır düzeyde sınıflandırılmaktadır. Otizm tanımlarında öne çıkan temel kavramlar iletişim, etkileşim ve sınırlılıktır. İletişim, bireyler arasında anlam üretme ve paylaşma süreci olarak tanımlanırken (Craig, 2021); etkileşim, bireylerin davranışlarını karşılıklı olarak düzenledikleri sosyal bir süreçtir (Kalafatoğlu, 2017). Sınırlılık ise belirli bir davranış veya durumun kısıtlı olması halidir (Karademir, 2022). Bu kavramlar, otizmlili bireylerin sosyal ilişkilerindeki temel zorlukları ifade etmektedir. İletişim ve etkileşim kelimelerinin tanımlarına bakıldığında iki kişinin olması gerektiği ifadesi, sınırlılıkta ise sınırlı olma ifadesi karşımıza çıkmaktadır. Otizmin tanımlarında yer alan bu kavramlar, iki kişi arasında birbirine göre düzenlenmesi ve olması beklenen alış-verişin bireylerden kaynaklı olarak gerçekleşmemesi, yani bireylerin belli noktalarda sınırlarını çizmeleri iletişim ve etkileşimin olmaması olarak ifade edilebilir. Platon ve Aristoteles’in deyimi ile insanın her şeyden önce sosyal bir varlık (Yeşilçayır, 2014) olduğu düşünüldüğünde tanımlarda geçen sosyalleşme sorunu kişilerin başkalarıyla iletişim ve etkileşim sorunları bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Otizm sözcüğünün kökenine baktığımızda Yunancadaki autos (kendi) ve ismos (durum ya da harekete ait ek) kelimelerinin birleşmesiyle meydana geldiği (akt. Türker, 2021, Bettelheim, 1959) ifade edilmektedir. İlk olarak 1798’de otizm semptomları gösteren Aveyronlu Victor, isimli bireyin bir tıp öğrencisi tarafından davranışsal yöntem kullanılarak sosyal bağlar kurması ve konuşması için tedaviye yönelik çalışmaları (akt.

Türker, 2021, Gürbüz, 2020) ile dikkat çekmiş ve 1911 yılında İsviçreli psikiyatrist Eugen Bleuler tarafından otizm teriminin ilk defa kullanılması ile literatüre girmiştir (akt. Türker, 2021, Heflin ve Alaimo, 2007).

Otizmi günümüzdeki anlamıyla 1938 yılında Avusturyalı psikiyatrist Hans Asperger tanımlanmıştır (akt. Türker, 2021, Kanner, 1963). Otizm konusunda ilk araştırma da 1943 yılında Leo Kanner tarafından yapılmıştır (akt. Türker, 2021, Kanner, 1963). Bu araştırmayı daha birçok araştırma izlemiş ve otizm tanımı literatürdeki yerini almıştır.

Kanner 1943 yılında (günümüzde de otizm tanımında kullanılan) şizofreni ya da diğer psikiyatrik bozuklukları olmayan çocuklarda bulunan sosyal izolasyon ve dilsel bozukluk belirtilerini tanımlayarak otizmin tanımını kendi başına bir nörogelişimsel bozukluk olarak tanımlamıştır (Fırat ve Atay, 2024). 1980 yılında yayınlanan Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı-3'te (DSM-III) "*Erken Çocukluk Otizmi*" başlığı altında "Çocuklukta Başlayan Yaygın Gelişimsel Bozukluklar" olarak ilk resmi tanılması yapılmıştır (American Psychiatric Association, 1980).

Daha sonra da *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı, (DSM-IV)* 'te otizm, "Yaygın Gelişimsel Bozukluklar" başlığı altında; *Otistik Bozukluk, Asperger Sendromu, Atipik Otizm, Rett Sendromu, Çocuklukta Dezintegratif Bozukluk* şeklinde 5 başlık altından tanı gruplarına ayrılmıştır (American Psychiatric Association, 1994). DSM-5'te ise otizm, *Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)* başlığı altında sınıflandırılmış ve tanı kriterleri iki başlık altında sıralanmıştır.

DSM-V'e göre OSB tanı kriterleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

1. Sosyal İletişim ve Sosyal Etkileşimde Kalıcı Eksiklikler

Bu eksiklikler, tanı kriterlerinin birinde veya daha fazlasında görülmelidir:

Sosyal-duygusal karşılıklılık, Sosyal etkileşim için kullanılan davranışlarda eksiklik, İlişki kurma ve sürdürmede güçlük

2. Sınırlı ve Tekrarlayıcı Davranışlar, İlgi Alanları veya Aktiviteler

Bu özellikler, tanı kriterlerinden en az iki tanesi ile kendini göstermelidir:

Tekrarlayıcı hareketler veya konuşmalar, Rutinlere aşırı bağlılık ve değişime karşı direnç, Yoğun ve sınırlı ilgi alanları, Duyusal hassasiyet veya alışılmadık duyuşsal tepkiler

Yukarda belirtilen tanı kriterlerinden başka ek kriterler olarak;

Belirtilerin erken çocukluk döneminde başlaması, bireyin sosyal, mesleki veya diğer yaşam alanlarında belirgin bir bozulmaya yol açması da belirlenmiştir (American Psychiatric Association, 2013).

Otizm, ilk dönemlerde tedavi edilebilir bir hastalık olarak görülmüş olup buna istinaden de tıbbi müdahalelere odaklanılmıştır (Bettelheim, 1967; Volkmar ve Wiesner, 2009). 1950'li yıllarda ise Bettelheim tarafından ortaya atılan “buzdolabı anne” teorisinde otizmin çevresel nedenlere bağlı olduğu ileri sürülmüştür. Ancak bu teori daha sonraki araştırmalarda bilimsel olarak çürütülmüş ve özellikle 1960'lı ve 1970'li yıllarda yapılan nörolojik ve genetik araştırmalar, otizmin biyolojik temellere dayandığı sonucuna ulaşmıştır. (Volkmar ve Wiesner, 2009). Otizmin biyolojik temelli olduğunu ifade eden araştırmalar devam ederken, 1960'lı yıllarda Ivar Lovaas (ABA) uygulamalı davranış analizine dayalı eğitim programları, otizmlili bireylerin eğitimi için önemli bir adım olmuştur (Lovaas, 1987). Eric Schopler ise, TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children) programını geliştirerek, yapılandırılmış öğretimle bireysel farklılıklar üzerine çalışmalar yapmıştır (Schopler, 1997).

1980 de yayınlanan DSM-III' ile ayrı bir kategori olarak tanımlanan otizm, otizme yönelik yaklaşımların daha sistematik duruma gelmesini sağlamıştır (American Psychiatric Association, 1980). Lorna Wing otizmi bir spektrum bozukluğu olarak ele alarak, bireylerin farklı ihtiyaçlarına yönelik olarak daha kapsayıcı ve bireyselleştirilmiş eğitim yöntemlerinin geliştirilmesine (Wing ve Gould, 1979) katkıda bulunmuştur. Bahsedilen araştırma sonuçlarına bakıldığında otizmin tedaviyi gerektiren bir durum olmaktan ziyade eğitim ile çözülebileceğine dair bakış açıları da güçlenerek devam etmiştir. Nitekim Alver ve Gümüş (2020) yapmış oldukları araştırmalarında doğuştan gelen ve ilk 3 yaşta fark edilen otizmin bilinen ve tek tedavi yolunun yoğun ve sürekli bir özel eğitim olduğunu ifade etmişlerdir. Yine aynı araştırmada erken tanı ve doğru eğitim programıyla otizmlili bireylerin yarısına yakın kısmında belirtilerinin kontrol altına alınabildiğini belirtmişlerdir (Alver ve Gümüş, 2020)

Otizmin bilinen tek tedavi yolunun eğitim olduğunu ifade eden Alver ve Gümüş'ün (2020) açıklamaları bize otizmin eğitim sürecinde rol alan bireylerin de tutum ve davranışlarının irdelenmesi gerektiğini düşündürmüştür. Bu düşünceden hareketle

otizmlı bireylerin eğitimlerinde rol alan ana iki temel grubun da (aileler, öğretmenler) otizme karşı tutum, davranış ve eğitim ile ilgili araştırma sonuçlarına yer vermek yerinde olacaktır.

Otizm tanısıyla karşılaşan aileler, genellikle inkâr, kabullenme ve uyum gibi aşamalardan geçmektedir (Tok, Tüfek ve Sarı, 2016). Aileler, sürecin başında tanıyı kabul etmeme eğilimindedir; ilerleyen aşamalarda ise çocuğun eğitimi üzerine yoğunlaşarak destek arayışına girmektedirler (Fazlıoğlu ve Yurdakul, 2000). Ailelerin yaşadığı başlıca sorunlar arasında psikolojik yük, ekonomik zorluklar, toplumsal dışlanma ve yeterli destek hizmetlerinin eksikliği yer almaktadır. Ayrıca, ailelerin beklentileri arasında devlet destekli psikolojik danışmanlık, yaşam köyleri tasarımı, elektronik eğitim araçlarının temini gibi hizmetler bulunmaktadır (Tok ve diğerleri, 2016).

Otizmlı bireylerin eğitimi sadece ailelerle sınırlı kalmayıp, öğretmenlerin bilgi düzeyi ve tutumları ile doğrudan ilişkilidir. Yapılan araştırmalar, bazı öğretmenlerin otizmlı bireylerin kaynaştırma ortamlarına alınmasına karşı tereddüt yaşadığını, bu durumun bilgi ve deneyim eksikliğinden kaynaklandığını göstermektedir (Burak ve Ahmetoğlu, 2020; Yumak, 2009). Öğretmenlerin otizme yönelik olumsuz tutumları, kaynaştırma uygulamalarının etkinliğini düşürmekte ve otizmlı bireylerin eğitim sürecine entegrasyonunu zorlaştırmaktadır (Sucuoğlu ve Bakkaloğlu, 2015).

Toplum genelinde yapılan araştırmalar, bireylerin otizm hakkında genel bilgiye sahip olduğunu ancak bu bilginin derinlik ve yeterlilik açısından yetersiz olduğunu göstermektedir (Akçi, 2024). Öğretmen adaylarının otizm farkındalığı da bu bağlamda özel önem taşımaktadır. Aday öğretmenlerin OSB’li bireylerle ilgili bilgi düzeyleri ve tutumları, mesleki yaşantılarında bu bireylere nasıl yaklaşacaklarını belirleyecek önemli bir göstergedir.

Otizmlı bireylerin eğitiminde etkili bir sürecin yürütülmesi, öğretmenlerin bilgi, tutum ve farkındalık düzeylerinin yüksek olmasına bağlıdır. Bu nedenle öğretmen adaylarının Otizm Spektrum Bozukluğuna yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu araştırma, farklı branşlardaki öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeylerini karşılaştırarak alana veri temelli katkı sağlamayı ve gelecekteki özel eğitim uygulamalarına yön vermeyi amaçlamaktadır.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın temel problemi; farklı branşlardaki öğretmen adaylarının Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)' na yönelik farkındalık düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemektir. Öğretmen adaylarının sahip oldukları bireysel ve demografik özelliklerin, otizm farkındalık düzeyleri üzerinde etkili olup olmadığını ortaya koymak bu çalışmanın amacıdır.

1.2.1. Alt problemler. Bu temel problem doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölüme göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Öğretmen adaylarının ekonomik durumlarına göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Öğretmen adaylarının yaşadıkları şehre göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. Öğretmen adaylarının otizmi bilme durumuna göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?
8. Öğretmen adaylarının otizmle ilgili deneyim sahibi olma durumuna göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?
9. Öğretmen adaylarının özel eğitim dersi alma durumuna göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı; farklı branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)'na yönelik farkındalık düzeylerini belirlemek ve bu düzeyler arasında anlamlı farklılık olup olmadığını incelemektir. Bu bağlamda, araştırmada iki temel hedef bulunmaktadır:

- Öğretmen adaylarının otizme yönelik bireysel farkındalık düzeylerinin ölçülmesi,
- Farklı öğretmenlik branşlarında (Sınıf Öğretmenliği, Özel Eğitim, Okul Öncesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık) öğrenim gören öğretmen adayları arasında farkındalık düzeylerinin karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi.

Ayrıca, öğretmen adaylarının almış oldukları eğitimin, otizm konusundaki farkındalıklarına katkı sağlayıp sağlamadığı da değerlendirilerek, öğretmen yetiştirme sürecine dair iyileştirme önerileri sunulması amaçlanmaktadır. Araştırmanın sonuçlarının, özel eğitim politikalarına ve öğretmen eğitimi programlarına yön verecek nitelikte veriler sağlaması beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), bireyin sosyal iletişim, etkileşim ve davranışsal örüntülerinde çeşitli düzeylerde farklılıklara yol açan nörogelişimsel bir bozukluktur. Erken tanı ve doğru eğitim desteği ile bu bireylerin yaşam kalitesi önemli ölçüde artırılabilir (Özeren, 2013; Lord, Elsabbagh, Baird, ve Veenstra-Vanderweele, 2018). Bu sürecin sağlıklı işlemesi ise, toplumun tüm kesimlerinde otizme yönelik farkındalık ve anlayış düzeyinin yeterli olmasıyla doğrudan ilişkilidir.

Otizm farkındalığı, yalnızca bireysel bir bilinç durumu değil, aynı zamanda kapsayıcı ve empati temelli bir toplumun inşası için kritik bir bileşendir. Eğitimden sağlığa, sosyal hizmetlerden iş yaşamına kadar pek çok alanda otizmlili bireylerin ihtiyaçlarının anlaşılması ve bu ihtiyaçlara uygun tutumların geliştirilmesi, farkındalık düzeyinin yüksek olmasıyla mümkündür (Sağdıç ve Sani Bozkurt, 2020). Bu bağlamda farkındalık, önyargıların azalmasına, yanlış anlamaların önlenmesine ve otizmlili bireylerin potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri destekleyici ortamların oluşmasına katkı sağlar (Yosunkaya, 2013; Matson ve Kozlowski, 2011).

Öğretmenler, otizmlili bireylerin eğitiminde doğrudan sorumluluk taşıyan meslek grubu olarak farkındalığın en kritik temsilcilerindendir. Öğretmenlerin otizme yönelik yeterli bilgiye ve olumlu tutumlara sahip olması, etkili ve kapsayıcı bir eğitim ortamının temelini oluşturur. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının farkındalık düzeylerinin değerlendirilmesi, mevcut eğitim programlarının güçlü ve zayıf yönlerini belirlemede önemli bir araçtır. Farklı branşlardaki öğretmen adaylarının bilgi düzeyleri arasındaki

farklılıkların tespiti, özellikle özel eğitimle doğrudan ilişkili olmayan alanlarda müfredata entegre edilecek içeriklerin belirlenmesine katkı sağlayabilir.

Araştırma sonuçlarının, öğretmen yetiştirme programlarının içerik ve uygulama boyutlarının geliştirilmesine yönelik somut öneriler sunması beklenmektedir. Bu kapsamda elde edilecek veriler, öğretmen adaylarının mesleki yeterliklerini artıracak ve özel gereksinimli bireylerin eğitim ortamlarındaki haklarını koruyacak bir yaklaşıma zemin oluşturacaktır (Demiray, 2019; Gómez-Marí, Sanz-Cervera ve Tárraga-Mínguez, 2021). Sonuç olarak, bu araştırma, öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeylerini belirleyerek eğitim sisteminde kapsayıcılığı güçlendirmeye, öğretmen eğitiminde farkındalık temelli dönüşüme ve otizmlili bireylerin toplumsal entegrasyonuna katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2024-2025 eğitim öğretim yıllarında öğrenim gören Sınıf Eğitimi Öğretmenliği, Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği, Zihin Engelliler Eğitimi Öğretmenliği, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Eğitimi Öğretmenliği öğretmen adaylarının görüşleri ile sınırlıdır.

Uygulanan “Otizm Farkındalık Ölçeği” soruları ile sınırlıdır (Yazıcı ve Karsantık, 2023).

1.6. Sayıtlar (Varsayımlar)

Araştırmada Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 2024-2025 eğitim öğretim yıllarında öğrenim gören Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Zihin Engelliler Öğretmenliği, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğretmenliği bölümlerindeki öğretmen adaylarının görüşlerine başvurulmuştur. Otizm Farkındalık Ölçeği, Google formdan yararlanarak öğrencilere iletilmiş görüşlerinde gerçekçi ve samimi davrandıkları kabul edilmiştir.

1.7. Tanımlar

Farkındalık: Herhangi bir konuya ilişkin farkında olma durumunu ifade etmektedir (TDK Sözlük, 2024).

Otizm: Otizm spektrum bozukluğu, sosyal-duygusal etkileşimde ve iletişimde bozulma ile sınırlı, kısıtlı ve tekrarlayıcı davranışların görüldüğü nörogelişimsel bir bozukluktur (DSM-V, 2013).

Özel eğitim: Özel eğitim, bireysel ve gelişimsel özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özel olarak hazırlanmış programlar, uzman personel ve uygun eğitim ortamlarıyla sunulan bir eğitim sürecidir. (Resmî Gazete, 2018).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde, araştırmanın temelini oluşturan alan yazındaki çalışmalar, teorik yaklaşımlar ve önceki araştırma bulguları detaylı bir şekilde değerlendirilmiş, böylece araştırmanın dayandığı kuramsal çerçeve özenle şekillendirilmiştir. Mevcut bilgiler ışığında konunun daha derin bir perspektifle anlaşılması amaçlanmıştır ve bu doğrultuda araştırmanın bilimsel temelleri daha sağlam bir zemine oturtulmuştur.

2.1.1. Eğitim. Eğitim, insanlık tarihi boyunca varlığını sürdürmüş ve gelecekte de insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olmaya devam edecek olan, geniş kapsamlı bir olgudur. Sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ve bireysel unsurları bir arada barındıran eğitim, dönemlerinin gereksinimleri ve bakış açıları doğrultusunda farklı tanımlarla karşımıza çıkmaktadır (Ünüvar, 2023). Bu tanımlar, toplumların inanç sistemleri, değerleri ve tarihsel süreçlerin etkisiyle çeşitlilik göstermiştir (Kurhan, 2023).

Eğitim, bireylerin doğuştan sahip oldukları potansiyelleri ortaya çıkararak onları geliştiren bir süreçtir. Aynı zamanda, bireylerin yaşam boyu ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri ve tutumları kazanmalarını sağlar. Eğitim, kişilerin kendilerini ve çevrelerini daha iyi anlamalarına, toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmelerine ve kişisel hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olur. Bunun yanı sıra, bireylerin yeteneklerini keşfetmelerine, zorluklarla başa çıkmalarına ve topluma katkı sağlayacak değerleri edinmelerine olanak tanır (Yavaş, 2022).

Eğitim, öğrenme ve öğretme süreçleri aracılığıyla bireylerin bilgiye erişimlerini kolaylaştırarak yaşam standartlarını iyileştirir. Bu süreç, yalnızca bireylerin gelişimini desteklemekle kalmaz, aynı zamanda toplumların kalkınması ve ilerlemesine de katkı sunar. Eğitim, insan haklarına ve evrensel değerlere dayalı adil ve demokratik bir toplumsal yapının oluşturulmasında temel bir araçtır. Bu nedenle sürdürülebilir

kalkınma hedeflerine ulaşmada ve toplumsal düzenin güçlendirilmesinde önemli bir yere sahiptir (Sarıbaş ve Babadağ, 2015).

Eğitimle ilgili her planlama, belirlenen hedeflere ulaşmak ve belirli işlevleri gerçekleştirmek için tasarlanır. Bu sistemlerin temelini, belirli bir eğitim felsefesi oluşturur ve bu felsefe, bireylerin kazanmaları gereken nitelikleri ve toplumda oluşturulması hedeflenen düzeni belirler (Şişman, 2016). Eğitim sistemleri, birey ile toplum arasındaki uyumu sağlayarak daha ideal bir geleceğin inşasına katkıda bulunmayı amaçlar.

2.1.2. Özel eğitim. Eğitim süreci, bireylerin belirli bir gelişim seviyesine ulaşmasını hedeflese de bazı öğrenciler zaman içinde bu hedeflerden uzaklaşabilir veya akranlarına göre daha yavaş ilerleyebilir. Bu durum, mevcut eğitim sistemlerinin her bireyin farklı ihtiyaçlarına yeterince cevap veremediğini göstermektedir. Özellikle özel desteğe ihtiyaç duyan bireyler için, gereksinimlerine uygun özel eğitim yaklaşımlarının geliştirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir (Aslan ve Kılıç, 2022). Bu özel eğitim süreçleri, bireylerin toplumla daha iyi uyum sağlamalarını, sosyal hayatta kabul görmelerini ve bağımsız bir yaşam sürdürebilmelerini desteklemeyi amaçlamaktadır. Çocuklara, günlük yaşamda karşılaşılabilecekleri güçlüklerle baş edebilme becerileri kazandırılmalı, duygusal dengelerini sağlamalarına yardımcı olunmalı ve olumlu bir öz benlik algısı geliştirmeleri teşvik edilmelidir. Eğitim, yalnızca akademik başarıya odaklanmak yerine, bireylerin sosyal ve duygusal gelişimlerini de destekleyerek hayata hazırlanmalarını sağlamalıdır (Howlin, 2008).

Yukarıda sözü edilen ihtiyaç, özel eğitimin önemini ortaya koymuş ve özel gereksinimli bireyler için tasarlanmış eğitim yaklaşımlarının doğmasını sağlamıştır. Özel eğitim, bireylerin özel ihtiyaçlarına göre şekillendirilmiş müfredatlarla, alanında uzman eğitimciler ve özel yöntemler kullanılarak düzenlenmiş öğrenme ortamlarında sunulan bir eğitim türüdür (MEB, 2020). Bu süreç, bireylerin hem kendi kapasitelerini en iyi şekilde geliştirmelerine hem de toplum içinde bağımsız ve aktif bir rol üstlenmelerine olanak tanımaktadır.

Tarih boyunca, özel eğitim, farklı öğrenme ihtiyaçlarına sahip bireylerin gereksinimlerini karşılamayı ve bu bireylerin genel eğitim sistemine entegrasyonunu kolaylaştırmayı amaçlamıştır (Kavale, 1990). Özel eğitim modeli, öğrenme güçlükleri,

zihinsel yetersizlikler, duyuşal engeller, otizm spektrum bozukluğu ve diğer gelişimsel farklılıklar gibi özel desteğe ihtiyaç duyan bireyler için tasarlanmıştır. Bu eğitim türü, bireylerin özel gereksinimlerine uygun planlamalar yaparak, onların eğitim sürecine daha etkili bir şekilde katılmalarını ve potansiyellerini en üst düzeye çıkarmalarını desteklemektedir (Kömür, 2024).

Engelli öğrenciler için özel eğitimin temel amacı, onların eğitim sürecine eşit şekilde katılmalarını sağlamak ve eğitim olanaklarından tam anlamıyla yararlanmalarını mümkün kılmaktır. Bu yaklaşım, engelli bireylerin de diğer bireyler gibi ücretsiz ve kaliteli bir kamu eğitimi almasını garanti etmeyi hedeflemektedir (Vaughn ve Linan-Thompson, 2003). Özel eğitim, bireylerin gelişim özelliklerini ve ihtiyaçlarını merkeze alarak, onların akranları kadar bağımsız ve özgüvenli bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli becerilerin kazandırılmasını amaçlamaktadır. Bu eğitim anlayışı, yalnızca akademik başarıya odaklanmakla kalmayıp, bireylerin sosyal yaşamda daha bağımsız, kararlarını kendisi alabilen ve etkili bireyler olmalarını destekleyen kapsamlı bir sistem sunmaktadır (Aslan ve Kılıç, 2022). Bu doğrultuda, her bireyin farklılıkları ve özel gereksinimleri dikkate alınarak, kişiye özel bir eğitim planı hazırlanması büyük önem taşır. Bu bireyselleştirilmiş planlar, öğrencilerin güçlü yönlerini daha da geliştirirken, destek gerektiren alanlarda rehberlik sağlamayı hedeflemektedir. Böylece her bireyin kendi potansiyelini maksimum seviyeye çıkarması mümkün hale gelmektedir. Özel eğitim, eğitimde kapsayıcılığı artırarak dezavantajlı bireylerin topluma daha aktif ve bağımsız bireyler olarak katılmalarını sağlamaktadır. Bu anlayış, toplumun tüm kesimlerine eşit fırsatlar sunmayı amaçlamaktadır ve eğitim sürecinde her bireyin özelliklerini göz önünde bulundurmayı öncelikli bir ilke haline getirmektedir. Sonuç olarak tüm öğrencilerin eşit ve adil bir şekilde desteklenmesi, eğitim sürecinin temel taşı haline gelmektedir (Aslan ve Kılıç, 2022).

2.1.3. Özel eğitim ihtiyaı olan bireyler. İnsanlık tarihi boyunca bireyler arasında gerek gözle görölür gerekse daha ince detaylarla fark edilen pek çok çeşitlilik bulunmuştur. Bu farklılıklar, insan doğasını anlamak ve bireylerin birbirinden ayrıldığı noktaları keşfetmek amacıyla uzun yıllardır çeşitli araştırmalara konu olmuştur.

Zaman içinde bireysel farklılıkların kökenlerini ve etkilerini açıklamaya yönelik pek çok teori, model ve yaklaşım geliştirilmiştir. Bu çalışmalar, bilimsel araştırmalardan kültürel analizlere kadar geniş bir yelpazede ilerlemiş ve bireylerin davranışlarını ve kendilerine özgü özelliklerini anlamamızı sağlayan güçlü bir teorik çerçeve oluşturmuştur (Cavkaytar ve Melekoğlu, 2014).

Eğitim sisteminde, gelişim süreçleri akranlarına göre farklılık gösteren ve genel eğitim hizmetlerinden yeterince faydalanamayan bireyler yer almaktadır. Geçmişte bu durum “engel” kavramıyla ifade edilirken, günümüzde daha kapsayıcı ve pozitif bir bakış açısıyla “özel gereksinim” terimi kullanılmaktadır. Özel gereksinimli bireyler, çeşitli nedenlerle toplumsal rollerini tam anlamıyla yerine getiremeyebilir ya da bu rolleri sınırlı bir şekilde üstlenebilirler. Bu durum, bireyin yaşadığı yetersizliklerin yaş, cinsiyet, sosyal çevre veya kültürel etkenlerden kaynaklanabileceğini göstermektedir (Çetin, 2021).

Diğer bir tanıma göre özel gereksinimli bireyler, fiziksel ya da zihinsel sınırlamalar nedeniyle günlük yaşamda temel becerileri yerine getirmekte zorluk yaşayan kişilerdir. Bu durum, bireyin eğitim ve sosyal yaşamda diğerlerinden farklı ve kendine özgü ihtiyaçlara sahip olduğunu açıkça ortaya koyar. Bu bireylerin yaşam kalitesini artırmak ve topluma etkin bir şekilde katılımlarını sağlamak adına eğitim, sağlık ve sosyal hizmet alanlarında özel düzenlemelerin hayata geçirilmesi gerekmektedir (Çetin, 2021).

Millî Eğitim Bakanlığı’nın Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne (2006) göre özel gereksinimli bireyler "özel eğitim gerektiren bireyler" olarak tanımlanır. Bu bireyler, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri bakımından akranlarından belirgin farklılıklar gösterir ve bu farklılıklar özel eğitim ve destek hizmetlerine olan gereksinimi ortaya çıkarır. Bir çocuğun özel gereksinimli olarak değerlendirilmesi, standart eğitim uygulamalarının ihtiyaçlarını karşılamadığı ya da bu standartlara uyum sağlamakta zorlandığı durumlarda gündeme gelir. Bu tür durumlar, bireyin ihtiyaçlarına uygun çözümler geliştirilmesini ve destek hizmetlerinin sunulmasını zorunlu hale getirir. Sonuç olarak, özel gereksinimli bireyler, bireysel farklılıkları nedeniyle özel eğitim ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan bireylerdir. Onların potansiyellerini en üst düzeye çıkarabilmeleri için uygun ve destekleyici ortamların sağlanması büyük önem taşır (Erdoğan ve Baş, 2018).

Özel eğitim gereksinimi olan bireylerin, bu hizmetlerden faydalanabilmesi için öncelikle bireyde bir engelin varlığının tespit edilmesi ve bu engelin eğitim başarısını olumsuz etkilediğinin belirlenmesi gerekir. Aynı zamanda bireyin karşılaştığı güçlüklerin üstesinden gelmesi için özel destek ve düzenlemelere ihtiyaç duyduğunun ortaya konması da önemlidir. Bu süreç bireyin ihtiyaçlarına uygun eğitim imkanlarının sunulmasını sağlayarak, onların potansiyellerini gerçekleştirmesine yardımcı olmayı hedeflemektedir (Forbringer, 2020).

2.1.4. Özel gereksinime sahip bireylerin sınıflandırılması. Özel eğitime gereksinim duyan bireyler genel olarak iki temel gruba ayrılabilir. İlk grubu, fiziksel, zihinsel veya duygusal açıdan çeşitli yetersizlikler yaşayan bireyler oluştururken; ikinci grupta, özel yeteneklere veya üstün becerilere sahip bireyler yer almaktadır. Bu bireylerin özel gereksinimlerine dayalı olarak sınıflandırılması, belirli bir sistematik yaklaşıma dayanır. Bu doğrultuda, özel eğitim gereksinimleri kapsamında aşağıdaki kategoriler tanımlanmıştır (Eripek, 2002):

- Zihinsel yetersizlikler
- Öğrenme güçlükleri
- Duygu ve davranış bozuklukları
- Ağır ve çoklu yetersizlikler
- İşitme kayıpları
- İletişim bozuklukları
- Görme engelleri
- Fiziksel ve sağlık sorunlarına bağlı yetersizlikler
- Üstün zekalı ve yetenekli bireyler
- Otizm spektrum bozukluğu

Yukarıda ifade edilen sınıflandırma, bireylerin gereksinimlerini daha iyi anlamaya ve onlara özel eğitim programları geliştirmeye olanak tanımaktadır. Ayrıca her bireyin potansiyelini en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen bu yaklaşım, eğitim süreçlerinin daha etkili bir şekilde planlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu kategoriler, bireylerin ihtiyaçlarına uygun stratejilerin belirlenmesi ve eğitim sürecinde bütüncül bir bakış açısının benimsenmesi açısından yol gösterici bir rol üstlenmektedir.

2.1.5. Otizm spektrum bozukluğu (OSB). Otizm, ilk kez 1943 yılında Leo Kanner tarafından ayrı bir bozukluk olarak tanımlanmıştır. Kanner, gerçekleştirdiği öncü klinik araştırmada, 11 erkek çocuğun sosyal ilişkiler kurma ve duygusal bağ geliştirme konusunda ciddi sorunlar yaşadığını detaylı bir şekilde incelemiştir. Bu araştırma, otizmin kendine özgü bir nörogelişimsel durum olarak tanınmasında önemli bir temel oluşturmuştur (Geschwind, 2009). Özellikle 1990'ların ortalarından itibaren yapılan yoğun araştırmalar sayesinde otizm konusunda bilgi birikimi ve toplumsal farkındalık kayda değer şekilde artmıştır (Neng, 2021).

Otizm kelimesi içe dönük ya da içe yönelik anlamına da gelmektedir. Spektrum kelimesi ise çeşitlilik ve renk yelpazesi anlamına gelmektedir. OSB duygusal ve sosyal ilişkilerde yetersizlik, iletişimde bozukluk ve tekrarlayan davranışlara yatkınlık taşıyan nörogelişimsel bir bozukluktur (Türker, 2020).

Günümüzde Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), erken çocukluk döneminde ortaya çıkan ve bireysel farklılıklar sergileyen bir nörogelişimsel durum olarak tanımlanmaktadır (Akçi, 2024; Başarı, Şahin ve Karabulut, 2023). OSB, olgunlaşmamış beyin gelişiminin bir sonucu olarak karmaşık davranışsal özellikler gösteren ve statik bir bozukluk olarak değerlendirilmektedir (Muhle ve Trentacoste, 2004). Bu durum, bireylerde sosyal etkileşimde, iletişimde ve tekrarlayıcı davranışlarda önemli zorluklara neden olur. Bu zorluklar, OSB'li bireylerin sosyal yaşam, eğitim ve iş hayatında aktif rol almalarını güçleştirebilir. Ayrıca bu bireylerin anksiyete, depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk ve yeme bozuklukları gibi psikiyatrik sorunlara daha yatkın olduğu da gözlemlenmiştir (Akçi, 2024).

OSB, sosyal iletişim ve etkileşimdeki kalıcı güçlüklerle birlikte tekrarlayan davranışlar, sınırlı ilgi alanları ve belirli aktivitelerle kendini gösterir. Her yaşta teşhis edilebilmesine rağmen, belirtiler genellikle yaşamın ilk iki yılında ortaya çıkmaktadır ve bu nedenle "gelişimsel bir bozukluk" olarak sınıflandırılmaktadır (Tölük, Polat ve Yılmaz, 2021). OSB'nin erken belirtileri, bireyin sosyal becerilerini ve davranışsal gelişimini derinden etkileyebilir ve günlük hayata katılımını zorlaştırabilir (Sakallı ve Tuncer, 2024).

Otizm Spektrum Bozukluğu, geçmişte nadir görülen ve teşhis edilmesi zor bir çocukluk dönemi rahatsızlığı olarak değerlendirilirken, günümüzde kapsamı netleşmiş, yaygın bir nörogelişimsel durum olarak kabul edilmektedir. Bu süreçte,

bilimsel çalışmalar ve artan toplumsal farkındalık, otizmin daha iyi anlaşılmasını ve tanı kriterlerinin daha geniş bir çerçevede ele alınmasını sağlamıştır (Özcan, 2021).

2.1.6. Otizm spektrum bozukluğu belirtileri. Otizm, çocukluğunda çeşitli sebeplerden dolayı özellikle; çocukluğunun ilk yıllarında görülen iletişim, sınırlı ilgi, takıntılı ve düzenli aralıklarla tekrar eden davranışlarla belli olan hafiften ağıra farklı düzeylerde görülebilen nöro gelişimsel bir bozukluktur. Otizmlili çocukların tanı konulmasındaki ölçütlerin hepsi aynı zamanda bulunmaz; bazı otizmlili çocuk iletişimde sorun yaşarken diğer otizmlili çocuk sosyal ilişkileri bozukluk göstermektedir. Otizmlili çocuk büyüdükçe sorunlu davranışları değişiklik gösterir ya da sönebilir (Özbey, 2005).

Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların her 10 çocuktan 4'ünün sözel olarak iletişim gerektiren davranışlarda sınırlılığa sahiptirler. En sık rastlanan davranış sorunlarından bazıları ise; ağlama, bağırma, kendine vurma, başkalarına zarar verme, öfke nöbetleri, ısırma, parmak ucunda yürüme, ekolali, stereotipik hareketler, vb. gibi birbirinden ilişkisiz şekilde kendini uyarıcı davranışlardır. OSB'li çocukların %25-%40'ında epilepsi hastalığı görülmektedir. OSB'li çocukların %50 sinde fazlasında uyku problemleri bulunmaktadır (Kırcaali- İftar, 2019).

Değişen durumlarda aşırı tepki, zaman kavramını öğrenmede sıkıntı yaşama, hep aynı biçimde süreğenlik, dokunulmaktan sevmekten hoşlanmaz, ismi söylendiğinde bakmaz, ses, koku, dokunma ve ışığa karşı aşırı duyarlılık, kendi dünyasında yaşar gibi görünmektedir. İnce kas becerileri ve motor becerileri zayıftır. Çoğu OSB'li çocukta beslenme ile ilgili problemler görülmektedir. Aynı oyuncaklarla sürekli aynı şekilde oyun oynamaktadırlar. Oyuncaklarını paylaşmamaktadırlar. Bazı OSB'li çocuklar sürekli otururken bazı OSB'li çocuklar sürekli ayakta hareket halinde olabilmektedir (Özbey, 2005).

Otizm Spektrum Bozukluğu olan bireylerde, etkili iletişim kuramama, çevreye karşı duyarsızlık ve yeni bilgilere direnç gibi belirtiler yaygındır. Ayrıca, tehlikeli durumlara karşı korkusuzluk, günlük yaşam rutinlerindeki değişikliklere aşırı tepki verme, jest ve mimiklerle iletişim kurma zorluğu, nedensiz gülme, aşırı içe kapanma veya bağımlılık geliştirme gibi davranışlar da sıkça görülür. Göz teması kurmaktan kaçınma, nesnelere aşırı odaklanma, nesneleri alışılmışın dışında kullanma ve kendi

etrafında dönme gibi tekrarlayıcı davranışlar da bu durumun belirtileri arasındadır. Ayrıca, sosyal etkileşim içermeyen oyunlara yönelme ve tekrarlayıcı oyun davranışları da dikkat çekmektedir. Araştırmalar, yıllar içinde OSB tanı kriterlerinin genişlediğini ve bu kriterlerin bireylerin davranışsal çeşitliliğini daha kapsamlı bir şekilde açıklamaya yönelik olarak geliştiğini göstermektedir (Kılıçarslan, 2024; Nadeem vd., 2021).

2.1.7. Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların eğitimi. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), doğuştan gelen ve genellikle yaşamın ilk üç yılında belirtileri ortaya çıkan bir gelişimsel farklılıktır. Günümüzde OSB'nin bilinen en etkili müdahalesi, erken tanı ile başlayan yoğun ve sürekli özel eğitimidir. Bilimsel araştırmalar, doğru bir eğitim programıyla OSB'li bireylerin yaklaşık yarısında belirtilerin kontrol altına alınabildiğini göstermektedir. Ancak burada kritik olan nokta, eğitimin her çocuğun bireysel özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre şekillendirilmesidir (Alver ve Gümüş, 2020). Ayrıca, eğitim programlarının OSB'ye özgü zorlukları azaltmaya ve bireyin yaşam kalitesini artırmaya yönelik olması büyük önem taşımaktadır.

Otizmli çocukların bağımsız bir yaşam sürmeleri, onların davranış sorunlarının azaltılması ve gerekli becerilerin kazanılması amacıyla etkili eğitim yöntemlerinin uygulanmasıyla mümkün olmaktadır. Günümüzde otizmin tedavisi tam anlamıyla sağlanamamakta, ancak sevgi dolu, sabırlı ve anlayışlı bir yaklaşım ile desteklenen eğitim tek başına en etkili tedavi şekli olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde, özel eğitim gerektiren çocukların eğitim ihtiyaçları, yatılı ve gündüzlü özel eğitim okulları, örgün eğitim kurumları içindeki özel eğitim sınıfları ve kaynaştırma yöntemi ile karşılanmaktadır. Ayrıca, otistik çocukların bağımsız yaşam becerileri kazanabilecekleri şekilde, bireysel ve grup eğitimleri alabilecekleri özel Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri de kurulmuştur. Bu merkezlerin artışı, otistik bireylerin eğitimlerinin zihinsel engelli çocuklar için hazırlanmış olan programlardan farklılaşması ihtiyacını doğurmuştur. Otistik Çocuklar Eğitim Programı, çocukların davranış problemlerini azaltmayı ve gerekli becerileri kazandırmayı hedeflemektedir. Her çocuğun gelişim özelliklerinin ayrı olduğu göz önünde bulundurularak, otistik çocukların eğitimsel ihtiyaçları bireyselleştirilmiş eğitim programları aracılığıyla

karşılanabilmektedir. Bu bireysel programlar, her çocuğun gelişim seviyesine uygun becerileri içeren bir yapıdadır. Dolayısıyla, program öğretmen tarafından mevcut duruma göre özelleştirilip uygulanabilir şekilde tasarlanmış olup; öz bakım, iletişim, zihinsel ve sosyal beceriler gibi farklı gelişim alanlarındaki becerileri kapsamaktadır. Bu program, otizm tanısı almış bireyler için özel olarak uygulanmaktadır (MEB, 2018).

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan öğrencilerin yalnızca özel eğitimle desteklenmesi de yeterli değildir; aynı zamanda kaynaştırma ya da bütünleştirme eğitimi olarak da bilinen kapsayıcı eğitim sürecine dahil edilmeleri büyük önem taşımaktadır. Bu yaklaşım, onların akranlarıyla etkileşim kurmasını sağlayarak bağımsızlık duygularını güçlendirmekte ve kendilerine olan güvenlerini artırmaktadır (Demir, 2024). Kapsayıcı eğitim sayesinde, otizmlili bireyler ile diğer öğrenciler arasında doğal ve olumlu sosyal ilişkiler kurulabilir, böylece daha bütünleşmiş ve kapsayıcı bir toplumun temelleri atılabilir.

Bu eğitim modeli, özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla birlikte öğrenmelerini teşvik eden, sosyal ve akademik gelişimlerini destekleyen bir ortam sunar. Otizmlili öğrenciler için kapsayıcı eğitim, yalnızca akademik kazanımlarla sınırlı kalmaz; aynı zamanda sosyal becerilerini geliştirerek çevrelerine daha kolay uyum sağlamalarına ve toplumun beklentilerine uygun davranışlar geliştirmelerine yardımcı olur. Bu sayede otizmlili bireyler, toplum içinde yanlış algılarla damgalanmaktan uzaklaşarak, potansiyellerini en iyi şekilde ortaya koyabilecekleri bir yaşam alanına kavuşurlar (Demir, 2024).

Ayrıca otizmlili öğrenciler için özel eğitim sınıfları açılabilir, destek eğitim odaları, özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden de destek eğitim hizmetleri alabilmektedir.

2.1.7. Otizm farkındalığı. Otizm farkındalığı denince, otizmin tanımlarını, nedenlerini, davranış özelliklerini, öğrenme özelliklerini bilmek önemli bir noktadır. Otizm farkındalığı hem toplum içinde hem de mesleki gruplar arasında büyük önem taşımaktadır.

Otizmli bireylerin bazen sergileyebileceği saldırgan davranışlar çoğu zaman yanlış yorumlanmakta ve sosyal çevrelerinde olumsuz tepkilerle karşılaşmaktadır.

Ancak, otizmle ilgili bilinç düzeyinin artırılması, bu bireylerin farklılıklarının daha iyi anlaşılmasına ve çevrelerinde empati odaklı, destekleyici yaklaşımların gelişmesine olanak sağlayacaktır. Bu tür bir farkındalık, otizmli bireylerin toplumda hak ettikleri saygıyı görmeleri ve yaşamlarını daha kolay sürdürebilmeleri için kritik bir rol oynamaktadır (Akçi, 2024; Neng, Sarısaltık, Hıdıroğlu ve Karavuş, 2023).

Otizmli çocuklar, durumlarının doğal bir sonucu olarak toplumun "normal" olarak kabul ettiği davranış standartlarından farklılık gösterebilirler. Bu farklılıklar, toplumda "farklı," "tuhaf" veya "ilginç" gibi etiketlerle tanımlanmalarına yol açabilir ve bu durum, Goffman'ın damgalama teorisine göre bir çeşit sosyal damgalanmaya neden olabilir (Goffman, 1997; Bozdoğan, 2022). Başka bir deyişle, yaygın toplumsal beklentilere uymayan bu çocuklar, dışlanma ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalma riski taşımaktadır. Böyle bir süreç, otizmli bireylerin toplum içinde eşit ve aktif şekilde yer almalarını zorlaştırarak sosyal izolasyonu ve dışlanmayı daha da derinleştirebilir (Uz ve Kaya, 2018).

Otizmli bireylere ve onların ailelerine yönelik olumsuz yaklaşımlar, sadece bireylerin topluma uyum sağlamasını zorlaştırmakla kalmaz, aynı zamanda ailelerin psikolojik sağlıklarını da olumsuz etkileyebilir (Çopuroğlu ve Mengi, 2014; Abusukkar, 2020). Bu tür tutumlar, ailelerin çocukları için uygun hizmetlere ulaşmasını zorlaştırabilir ve otizmli bireylerin toplumsal yaşama entegrasyonunu kısıtlayabilir (Biber, Cankorur, Akçay ve Şumnulu, 2018). Damgalanma, bireylerin yanı sıra ailelerin yaşam kalitesini de düşürerek sosyal ve duygusal zorluklar yaşamalarına neden olabilir. Öte yandan otizm konusunda farkındalığa sahip bireylerin, otizmli bireylere ve ailelerine karşı daha anlayışlı ve destekleyici davrandığı görülmektedir. Bu farkındalık, otizmli bireylerin toplumsal hayata daha etkin bir şekilde katılmalarını sağlarken ailelerin çevrelerinden daha fazla destek görmesine olanak tanır ve toplumun bütünleşmesine katkıda bulunmaktadır (Arslan, 2023).

Otizm konusunda farkındalık düzeyi ülkelere göre değişmektedir. Çin'de yapılan bir araştırmaya göre katılımcıların %57,8'nin otizm kavramını doğru tanımladığı görülmektedir hatta bu oran Kuzey İrlanda'da %80'e kadar çıkmaktadır (Serter ve Yıldız, 2021; Tüfek ve Sarı, 2016). Buradan yola çıkarak otizme karşı farkındalığın

arttırılmasının önemli olduğunu belirtmek mümkündür. Nitekim bu konu ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 18 Aralık 2007 tarihinde Dünya Otizm Farkındalık Günü'nü resmi olarak tanımlayan kanunu kabul etmiştir. Bu bağlamda her 2 Nisan'da Dünya Otizm Farkındalık Günü kutlanmaktadır. 2 Nisan özelinde otizmliler için yapılabilecek tedavileri araştırmak ve bu konuda inceleme yapmak için toplanılmaktadır (Özcan, 2021)

Otizm, bireylerin sosyal iletişim becerilerinin gelişimini zorlaştıran ve yaşam boyu süren bir nörogelişimsel farklılıktır. Ancak erken teşhis ve müdahale, otizmliler bireylerin becerilerinde ve yaşam kalitesinde kayda değer iyileşmeler sağlayabilir. Bu bağlamda, özellikle gelecekte anne olabilecek genç kadınların otizm konusunda bilinçlenmesi büyük bir öneme sahiptir. Toplumdaki otizmle ilgili bilgi eksikliği, farkındalık düzeyini düşürmenin yanı sıra bireylerin ihtiyaç duydukları desteklere ulaşmasını, bağımsız yaşam becerilerini geliştirmesini ve yeterli bakım hizmetlerine erişimini de zorlaştırmaktadır. Otizmin doğru anlaşılması veya göz ardı edilmesi, erken teşhis ve müdahale olanaklarının kaçırılmasına neden olarak bireylerin yaşamlarını daha da karmaşık hale getirebilir. Bu nedenle otizm farkındalığını artırmak, bireyler ve toplum üzerinde olumlu etkiler yaratacak ve bu bireylerin yaşam koşullarını iyileştirecektir (Ulutaşdemir, Uzun, Top, Demir ve Kulakaç, 2021).

2.1.8. Otizm farkındalığının önemi. Otizm Spektrum Bozukluğu'nda (OSB) çok disiplinli müdahalelerin erken dönemde uygulanabilmesi, öncelikle erken tanılanmanın sağlanmasına bağlıdır. Bu tür hizmetlerin zamanında sunulabilmesi için ise toplum genelinde artırılmış bir farkındalık düzeyine ve güçlü bir kamu bilincine ihtiyaç duyulmaktadır (McConachie ve Robinson, 2006; Babatin vd., 2016).

Mevcut çalışmalar, özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde OSB'ye ilişkin kamu farkındalığının oldukça düşük seviyelerde olduğunu göstermektedir. Farkındalık düzeyinin düşük olduğu bireylerin genellikle daha düşük eğitim düzeyine ve sosyo-ekonomik koşullara sahip olduğu vurgulanmaktadır (Abusukkar, 2020). Bilgi eksikliği, toplum içerisinde OSB tanısı almış bireylerin çeşitli kalıp yargılarla anılmasına, sosyal damgalanma ve dışlanmaya maruz kalmasına neden olmaktadır (Liu vd., 2016; Alsehem vd., 2017). Toplumun OSB konusundaki sınırlı bilgi düzeyi, bireylerin yalnızca bu bozuklukla ilgili temel kavramlara değil, aynı zamanda OSB'li

bireylerin dünyayı nasıl algıladıklarına ve günlük yaşamda karşılaştıkları zorluklara ilişkin farkındalığının da düşük olmasına yol açmaktadır. Bu bilinç eksikliği yalnızca bireyleri değil, aynı zamanda ailelerini de olumsuz etkilemekte, onların yargılanmasına, damgalanmasına ve toplumsal dışlanmaya maruz kalmalarına neden olmaktadır. Aileler, bu tür olumsuz tepkilerden kaçınmak adına sosyal ortamlardan uzak durmayı tercih edebilmekte, yaşam rutinlerinde değişikliğe gitmek zorunda kalabilmektedir (Weissheimer vd., 2020).

Son yıllarda OSB vakalarının artış göstermesine karşın, toplumun bilgi düzeyinin aynı hızda gelişmemesi önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle pek çok ülkede OSB'ye yönelik ulusal ölçekli girişimler başlatılmış ve toplumun farkındalık düzeyini artırmaya yönelik eğitim programları ile kampanyalar hayata geçirilmiştir. Bu odaklı kampanyalar aracılığıyla kamuoyunda yaygın olan yanlış inanışlar ve bilgi eksiklikleri hedef alınarak, OSB'ye dair daha doğru ve kapsamlı bilgi sunulması amaçlanmaktadır (DeVilbiss ve Lee, 2014). Nitekim Birleşik Krallık ve ABD gibi ülkelerde faaliyet gösteren büyük ölçekli OSB kuruluşları, halkı bilinçlendirmeye yönelik eğitim faaliyetlerini merkezlerine almış ve bu alanda toplumsal farkındalığı artırmayı öncelikli hedef haline getirmiştir (Dillenburger vd., 2013). Bu bağlamda, Autism Connections Fredericton (ACF) gibi kuruluşlar, OSB tanısı almış bireylerin ailelerine, çevresine, erken çocukluk eğitimi sunan profesyonellere ve diğer destek sağlayıcılara yönelik bilgi ve eğitim sağlamaktadır.

Türkiye özelinde ise Tohum Otizm Vakfı tarafından 2015 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada, araştırmanın yapıldığı 15 ilde halkın yalnızca %30'unun OSB'yi duyduğu, OSB'nin nedenlerine ilişkin doğru bilgiye sahip olanların oranının %13, semptomlarını bilenlerin oranının ise %7 civarında olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler, ülke genelinde OSB farkındalık düzeyinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) tarafından hazırlanan "Ulusal Eylem Planı" (2016-2019), halkın OSB konusundaki bilgi ve farkındalık düzeyini artırmayı amaçlamış ve erken tanılama süreçlerini destekleyecek ulusal değerlendirme programlarını içermiştir. Söz konusu plan çerçevesinde, OSB'li bireyler ve ailelerine yönelik sağlık, eğitim ve sosyal destek hizmetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması, kurumlar arası iş birliğinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir (Gölbaşı vd., 2021).

Toplumların OSB hakkında bilgi ve farkındalığını artırmaya yönelik yürüttüğü bu tür girişimler, yalnızca farkındalığı yükseltmekle kalmayıp, aynı zamanda etkilenen bireylerin ve ailelerinin ihtiyaç duyduğu bilgilerin yaygınlaştırılması açısından da önem taşımaktadır. Bu tür sistematik ve sürdürülebilir halk sağlığı yaklaşımları, kamu bilinci düzeyini yükseltmenin yanı sıra, sosyal damgalanma ve dışlanma gibi olumsuz etkilerin azaltılmasına da katkı sunmaktadır (Alsehem vd., 2017). Farkındalığın artırılması, kabullenme düzeyinin yükseltilmesi ve zamanında sunulan destek hizmetleriyle birlikte OSB tanısı alan çocukların erken dönemde fark edilip tanı alması mümkün olmakta, bu da müdahale sürecinin daha verimli ve etkili ilerlemesine zemin hazırlamaktadır (Tölük, 2020).

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) ile ilgili bilgi eksikliği ve sınırlı farkındalığın yalnızca genel halkı değil, aynı zamanda sağlık çalışanlarını, eğitimcileri ve aileleri de etkilediğine dair çeşitli bulgular literatürde yer almaktadır. Toplumda, profesyonellerde ve aile bireylerinde gözlemlenen bu sınırlı farkındalık, günümüzde de geçerliliğini koruyan önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Türkiye’de yapılan bazı araştırmalar, sağlık çalışanlarının OSB’ye ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin yetersiz olduğunu ve büyük çoğunluğunun bu konuda herhangi bir eğitim almadığını ortaya koymuştur (Gölbaşı vd., 2021). Benzer biçimde, OSB tanısı almış çocuklarla çalışan eğitimcilerin de otizmle ilgili bilgilerini eksik ya da hatalı biçimde yapılandırıldıkları tespit edilmiştir (Rakap vd., 2016; Liu vd., 2016). Bu durum, OSB tanısı almış bireyler ve aileleri açısından önemli ve olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

Profesyonellerin OSB hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, ailelerin çocuklarına ilişkin aktardıkları gözlemleri dikkate almamalarına ve tanılama sürecinde gecikmelere neden olabilmektedir. Bu tür gecikmeler, çocuğun gelişiminde belirleyici etkileri olabilecek erken müdahale ve tedavi olanaklarının kaçırılmasına yol açmakta; dolayısıyla gelişimsel ilerleme açısından kritik fırsatlar kaybedilmektedir (Mapelli vd., 2018). Bu bağlamda, sağlık çalışanları ve eğitimcilerin OSB’nin erken belirtileri, klinik özellikleri, genetik yatkınlıkları, eşlik eden diğer bozukluklar ve uygulanabilecek müdahale programları konusunda sürekli ve sistematik eğitimlere tabi tutulması, farkındalık düzeyinin artırılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bu tür yapılandırılmış yıllık eğitim programlarının yaygınlaştırılması, yalnızca erken

tanıyı mümkün kılmakla kalmamakta, aynı zamanda OSB tanısı almış çocuklar ve ailelerinin yaşam kalitesine somut katkılar sağlamaktadır (CDC, 2020).

Mevcut uygulamalar ve araştırmalar, OSB hakkında toplumda ve profesyonel çevrelerde yeterli düzeyde farkındalık ve bilinç oluşturulmasının hem OSB tanısı alan bireyler hem de onların sosyal çevreleri açısından hayati önem taşıdığını göstermektedir (Alsehem vd., 2017). Bu bilinçlenme sürecinde birinci basamak sağlık hizmeti sunucularına, diğer sağlık profesyonellerine ve eğitimcilere önemli sorumluluklar düşmektedir. Dolayısıyla farkındalığın yalnızca OSB tanısı almış çocuğun ebeveynleriyle sınırlı kalmayıp, çocuğun eğitim aldığı kurumlar, yaşadığı çevre ve toplum genelini kapsayacak şekilde genişletilmesi büyük önem arz etmektedir. Toplumun ve profesyonellerin OSB'ye ilişkin bilgi düzeylerinin yetersizliği, yanlış tanı olasılığını artırmakta ve tanının gecikmesine neden olmaktadır. Bu durum tedaviye geç başlanmasına ve çocuğun müdahalelere direnç geliştirmesine yol açarak süreci daha karmaşık hale getirmektedir. Sonuç olarak, aileler hem maddi hem de psikolojik açıdan ciddi yüklerle karşı karşıya kalmaktadır (Anwar vd., 2018).

2.2. Yapılan Çalışmalar

2.2.1. Türkiye’de yapılan çalışmalar. Bu bölümde, çalışma konusuyla ilgili olarak Türkiye’de yapılmış akademik araştırmalar incelenmiştir. Amaç, ulusal düzeyde alana katkı sağlayan çalışmaların belirlenmesi, kullanılan yöntemlerin ve elde edilen bulguların değerlendirilmesidir. Ayrıca, Türkiye’deki literatürün genel eğilimleri, araştırma boşlukları ve bu çalışmanın literatüre sağlayacağı katkılar ortaya konmuştur.

Akgül ve Mertoğlu’nun “Öğretmen Yetiştirme Programlarında Otizm Farkındalığı: Fen Bilgisi Eğitimi Örneği” başlıklı araştırması, öğretmen adaylarında otizm farkındalığını artırmanın önemine dikkat çekmektedir. Araştırmanın sonuçları, öğretmen yetiştirme programlarının kapsayıcı ve evrensel yaklaşımlar temelinde yeniden düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle fen bilgisi eğitimi alan öğretmen adaylarının, otizm ve diğer özel gereksinimli bireylerin eğitimine dair bilgi ve becerilerle donatılmasının, bilinçli ve yetkin öğretmenlerin yetiştirilmesi açısından önemli bir adım olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının özel gereksinimlilere öğretim konusunda genel bilgi ve deneyim eksiklikleri olduğunu ortaya koymuştur. (Akgül ve Mertoğlu, 2020).

Akçi'nin "Otizm farkındalığı incelemesi: Kuşaklararası karşılaştırma" konusunda yapmış olduğu araştırma sonucunda toplumun otizm farkındalığının ise beklenen düzeyden düşük olduğu, katılımcıların genel bir bilgiye sahip olduğu ancak var olan bu bilgi düzeyinin yeterli olmadığı sonuçlarına ulaşmıştır (Akçi, 2024).

Ulutaşdemir ve arkadaşlarının "Geleceğin Annesi Olan Kadınlarda Otizm Farkındalığının Belirlenmesi" hakkında yapmış olduğu çalışmada çalışmaya katılan öğrencilerin %72,5'inin otizm hakkında bilgi sahibi olduğu, cevap verenlerin %28,9'unun internetten, %24'ünün yazılı kayaklardan, %23,3'ünün örgün eğitim sürecinde, %13,4'ünün televizyondan 'otizm' hakkında bilgi sahibi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Ulutaşdemir, Uzun, Top, Demir ve Kulakaç, 2021)

Türker'in "Aile Sağlığı Merkezlerindeki Sağlık Çalışanlarının Otizm Spektrum Bozukluğu ile İlgili Bilgi, Tutum ve Farkındalıklarının İncelenmesi" adlı çalışmada Aile Sağlığı Merkezleri (ASM) çalışan aile hekimleri ve Aile Sağlığı Elemanları (ASE) arasında Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) ile ilgili bilgi, tutum ve farkındalık açısından belirgin eksiklikler bulunduğunu göstermektedir. Aile hekimlerinin farkındalık düzeyi ASE'lerden daha yüksek bulunmuştur. 35 yaş ve üzerinde olan ASE'lerin, kadın ASE'lerin, uzman aile hekimlerinin, evli ve çocuk sahibi olan ASE'lerin, lisans mezunu ASE'lerin, 21 yıl ve daha fazla süre çalışan aile hekimleri ve ASE'lerin bilgi düzeyi daha yüksek bulunmuştur. 35 yaş ve üzerinde olan aile hekimlerinin, 18-24 yaş arası ASE'lerin, evli ASE'lerin, çocuk sahibi olan aile hekimlerinin, lisans ve yüksek lisans mezunu ASE'lerin ise farkındalık düzeyi daha yüksek bulunmuştur. (Türker, 2021).

Bozdoğan'ın "Otizm Spektrum Bozukluğu Tanısı Olan Bireylerin Ebeveynleriyle Tipik Gelişim Gösteren Bireylerin Ebeveynlerinin Otizmle İlgili Farkındalıkları" adlı çalışmada otizm konusunda ebeveynler arasında bilgi ve görüşler bakımından belirgin bir farklılık gözlemlenmiştir. Genel olarak ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin kısmen yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, otizm tanısı almış çocukların ebeveynleri ile tipik gelişim gösteren çocukların ebeveynleri arasındaki farkındalık seviyeleri arasında dikkate değer bir ayrım bulunmamaktadır. Otizm tanısı olan çocukların ebeveynleri, özellikle otizme dair konularda –örneğin göz teması, rutin uygulamaları, tedavi yöntemleri, eğitim yaklaşımları, matematik ve hafıza ile ilgili sorular– tipik gelişim gösteren çocukların ebeveynlerine göre daha fazla doğru yanıt

vermişlerdir; ancak bu farklılık oranı ortalama seviyelere yakın kalmıştır. Bu durum, otizmle ilgili bilgilerin sınırlı olabileceğini ve daha fazla eğitim ve destek gerektirdiğini göstermektedir (Bozdoğan, 2022).

Abusukkar'ın, "Suudi Toplumunda Otizm Spektrum Bozukluğuna İlişkin Farkındalık Düzeyleri: Açımlayıcı/Keşfedici Bir Çalışma" adlı çalışmasında Suudi toplumundaki bireylerin otizm farkındalığını cinsiyet, yaş, akademik yeterlilik ve meslek gibi değişkenler açısından incelemeyi hedeflemektedir. Araştırma sonuçları, katılımcıların %44,8'inin otizm spektrum bozukluğu (OSB) hakkında bilgi sahibi olduğunu, %55,2'sinin ise bu konuda bilgisiz olduğunu göstermektedir. Cinsiyet açısından, kadınların OSB farkındalık düzeyleri erkeklerden daha yüksektir; yaş grupları bakımından ise genç katılımcıların farkındalık düzeyleri yaşlılardan daha yüksektir. Eğitim seviyeleri açısından, doktora mezunlarının en yüksek farkındalığa sahip olduğu, ortaokul ve altı eğitim düzeyindeki bireylerin ise en düşük farkındalığa sahip olduğu gözlemlenmiştir. Meslek grupları arasında, özel eğitim alanında çalışanların OSB hakkındaki bilgi düzeyleri en yüksekken, işsizlerin farkındalığı en düşük seviyededir. (Abusukkar, 2023).

Arslan'ın "Otizmlili Bireylere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi" adlı araştırmasında otizm spektrum bozukluğuna dair toplumsal tutum ile hoşgörü arasında ters bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrımcılık, etiketleme ve psikolojik sağlık gibi dışlanma alt ölçekleri ile otizm ile ilgili toplumsal tutum arasında ise olumlu bir ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte, önyargı ile otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. Cinsiyet değişkeninin otizm spektrum bozukluğuna yönelik toplumsal tutum üzerindeki etkisi ise belirsiz kalmıştır. (Arslan, 2023).

Toluk, ve arkadaşlarının "18-36 Aylık Çocukları Olan Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Hakkında Bilgi Düzeyleri ve Farkındalıkları" adlı araştırmasında ise ebeveynlerin neredeyse tamamının Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) hakkında daha önce duymuş olduğu ancak birçoklarının sağlıklı bir çocuğun dil gelişim süreci ile OSB'nin semptomları, nedenleri, tanı ve tedavi süreçleri gibi önemli konularda yeterli bilgiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, küçük çocukları olan bu ebeveynlerin çoğunun, aşılar ile OSB arasında herhangi bir bağlantı olup olmadığı hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları gözlemlenmiştir (Toluk, Polat ve Yılmaz, 2021).

Serter ve Yıldız'ın "Sosyal Medya Kampanyası Aracılığıyla Otizm Farkındalığının Ölçümlemesi ve Arttırılmasına Yönelik Bir İletişim Çalışması" başlıklı çalışmada otizm konusunu merkez alan ailelerin görüşlerini ve genel toplumun bu konuya dair bakış açısını birlikte ele almıştır. Elde edilen genel sonuçlar, ailelerin yaşadığı kaygılar ve zorlukların mevcut literatürdeki bulgularla örtüştüğünü gösterirken, toplumun otizm konusundaki farkındalığının istendiği seviyeden daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Ailelerin yaşadığı başlıca sorunlar arasında dışlanma ve sosyal ilişkilerdeki zorluklar öne çıksa da, araştırmanın bir diğer boyutunda katılımcıların otizmlili bireylere ve onların ailelerine karşı olumlu bir tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir. (Serter ve Yıldız, 2021).

Burak ve Özden'in "Okul Öncesi Öğretmenlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Bilgileriyle Problem Davranışlardan Rahatsız Olma Düzeyleri Arasındaki İlişki" başlıklı bir diğer araştırmalarında, okul öncesi öğretmenlerin otizm spektrum bozukluğu (OSB) konusundaki bilgi düzeyleri ile sınıfta karşılaştıkları problem davranışlara verdikleri tepkiler arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmada, öğretmenlerin OSB konusundaki bilgi birikiminin, sınıf içindeki davranış yönetimi becerileri üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, öğretmenlerin otizm hakkında daha fazla bilgiye sahip olmalarının, otizmlili çocuklara yönelik farkındalıklarını ve etkili eğitim stratejilerini geliştirdiğini göstermiştir. Bu durum, öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerle çalışırken daha bilinçli ve duyarlı bir yaklaşım sergilemelerine olanak tanımaktadır (Burak ve Özden, 2022).

Gökdere ve arkadaşlarının "Ankara İl Sağlık Müdürlüğü Çalışanlarında Otizm Spektrum Bozukluğu Farkındalığının ve Bilgi Düzeyinin Değerlendirilmesi" konulu çalışmalarında sağlık çalışanlarının otizm spektrum bozukluğu hakkındaki genel bilgileri ve farkındalık düzeylerinin Ankara İl Sağlık Müdürlüğü örneği üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonucunda sağlık profesyonellerinin otizm spektrum bozukluğuna ilişkin farkındalık düzeylerinin çeşitli değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterdiği ifade edilmiş, çalışanların %67,7'si TV dizilerinin OSB konusundaki farkındalığını etkilediğini belirtmektedir. Çalışmada kadınların bilgi düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu, hekim olanların bilgi düzeylerinin ise yardımcı sağlık personellerinden yüksek olduğu, birinci basamak sağlık tesislerinde görev yapan kişilerin bilgi düzeylerinin laboratuvar çalışanlarından yüksek olduğu,

gelir durumu yükseldikçe bilgi düzeyinin yükseldiğini saptamıştır (Gökdere, Ugur, Ünal, Gökler ve Mollahaliloğlu, 2024).

Pirinççi ve arkadaşlarının “Tıp Fakültesi 6. Sınıf Öğrencilerinde Otizm Spektrum Bozukluğu ile İlgili Bilgi ve Farkındalık Düzeyi” konusunda yapmış oldukları çalışmalarında, bilgi düzeyi açısından cinsiyetler arasında anlamlı fark bulunmadığı, hasta muayene ya da takibine katılanlar ve katılmayanlar arasında bilgi düzeyi açısından anlamlı bir fark olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır (Pirinççi, Aksu, Abacıgil, ve Okyay, 2019).

Asma tarafından yürütülen çalışmada, “öğretmenlerin Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) hakkındaki bilgi düzeyleri ve bu bireylere yönelik tutumları” incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini okul öncesi, ilkökul ve özel eğitim kurumlarında görev yapan toplam 344 öğretmen oluşturmuştur. Çalışma kapsamında, katılımcılara OSB’ye ilişkin bilgi, algı ve tutumlarını ölçmeye yönelik yapılandırılmış bir anket uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların yalnızca %17,2’si otizm hakkındaki bilgi düzeylerini "yeterli" olarak değerlendirmiştir. Bu oran, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun otizm konusundaki bilgi düzeylerinin yetersiz olduğuna inandığını ve bu alanda mesleki gelişime ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, öğretmenlerin sadece %21,2’si otizmlili bireylerle doğrudan çalışmaya kendilerini yeterli hissettiklerini belirtmiştir. Bu sonuç, öğretmenlerin mesleki yeterlilik algılarında da eksiklik hissettiklerini ve otizmlili bireylerin eğitimi konusunda kendilerini hazırlıksız gördüklerini göstermektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı (%70,6), otizmlili bireyler için kaynaştırma eğitiminin gerekli ve faydalı olduğu görüşünü paylaşmıştır. Bu bulgu, öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kapsayıcı eğitimi desteklediğini, ancak bu desteğin bilgi eksikliğiyle birlikte uygulamada yetersiz kalabileceğini göstermektedir. Kaynaştırma eğitimiyle ilgili olumlu tutumların, yeterli bilgi ve beceriyle desteklenmediği durumlarda etkili şekilde hayata geçirilemeyeceği literatürde de sıklıkla vurgulanmaktadır. Ayrıca çalışmada, cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark bulunmuş; kadın öğretmenlerin OSB’ye ilişkin bilgi düzeylerinin, erkek öğretmenlere kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durum, önceki araştırmalarla da paralellik göstermektedir (Asma, 2023).

2.2.2. Yurt dışında yapılan çalışmalar. Bu bölümde, araştırma konusuyla ilgili olarak Türkiye dışında yapılmış akademik çalışmalar incelenmiştir. Uluslararası literatürde öne çıkan kuramsal yaklaşımlar, kullanılan araştırma yöntemleri ve elde edilen bulgular ele alınmıştır. Bu sayede küresel düzeyde alana ilişkin gelişmeler takip edilerek, çalışmanın evrensel bağlamdaki yeri ve katkısı belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca, yurtdışı literatür ile Türkiye’de yapılan çalışmalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar da değerlendirilmiştir.

“Dillenburger’ın ‘Research in Autism Spectrum Disorders’ (Dillenburger’ın ‘Otizm Spektrum Bozuklukları Çalışması) adlı çalışmasına göre son veriler, otizm spektrum bozukluğunun (OSB) görülme oranının en az 1/88 olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak geçmişte, uluslararası düzeyde otizm konusunda kamu farkındalığı pek sınırlı kalmıştır. Son 5-10 yıl içerisinde, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde otizm ile ilgili farkındalığı artırmak için önemli çabalar gösterilmiştir. Bu çalışma, Kuzey İrlanda’da yapılmış olan geniş ölçekli bir genel nüfus anketinden (N = 1204) elde edilen verileri sunmaktadır. Anket bulguları, otizmle ilgili farkındalığın oldukça yüksek olduğunu, katılımcıların %80’inden fazlasının OSB hakkında bilgi sahibi olduğunu ve %60’tan fazlasının çevresinde otizimli bireyler tanıdığını göstermektedir. Bu durum, OSB’li bireylerin güçlü yönleri ve karşılaştıkları zorluklar hakkında genel bilgilerin doğru olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, müdahale ve hizmet sağlayıcılarının rolleriyle ilgili algıların yeterince net olmadığı görülmektedir. Elde edilen sonuçlar, yerel ve uluslararası düzeyde gerçekleştirilen otizm farkındalığı kampanyalarının büyük ölçüde başarılı olduğunu ve gelecekteki çabaların bu müdahale hizmetlerinin sorumlulukları hakkında net bilgi yaymaya odaklanması gerektiğini önermektedir (Dillenburger,2013).

Rania ve Gehan’ın “Influence Of Autism Awareness On The Psychological Well-Being Of Mothers Caring For Their Children With Autism” (Otizm Farkındalığının Otizimli Çocuklarına Bakan Annelerin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisi) adlı çalışmaları iki farklı ortamda yürütülmüştür: İlki, Ayn Şems Üniversitesi’ne bağlı Çocukluk Çalışmaları Enstitüsü’ndeki Özel Gereksinimli Bakım Merkezi, ikincisi ise El Abbasiye Ruh Sağlığı Hastanesi’ndeki çocuk psikiyatri tedavileri için açılan poliklinik. Belirli kriterleri karşılayan, anneleri eşliğinde altmış çocuk, Haziran 2015 başından Ağustos 2015 sonuna kadar çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışma, incelenen

örneklemin yaklaşık üçte ikisinin otizm konusunda yetersiz farkındalığa sahip olduğunu ve otizmlı çocukların anneleri arasında farkındalık, stres ve psikolojik iyi oluş arasında yüksek düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Çalışma, annelerin otizme karşı hoşgörü ve anlayışı teşvik etmelerine yardımcı olmak için medya farkındalığının artırılması ve net bir açıklama sunulması gerektiğini önermektedir. Ayrıca, annelerin davranışlarını ve psikososyal becerilerini değiştirmek amacıyla otizm konusundaki farkındalıklarını artırmak için danışmanlık hizmetleri almaları gerekliliği bulunmaktadır (Rania ve Gehan,2016).

Yazıcı ve Karsantık'ın "How Educators Self-Constual Shapes Teacher Training: Navigating from Autism Awareness to Stigma" (Öğretmenlerin Öz-Yapılandırılmaları Öğretmen Eğitimi Nasıl Şekillendiriyor: Otizm Farkındalığından Damgalanmaya Geçiş) adlı çalışmasında, benlik kurgusunun, kültürel yapının önemli bir unsuru olarak, otizm farkındalığını artırma ve damgalanmayı azaltma çabalarında öğretmen eğitimine nasıl bir etki sağladığını araştırmıştır. Sadece otizmlı öğrencilerle deneyimi olmayan değil, gelecekte bu öğrencilerle çalışma olasılığı bulunan 1031 potansiyel eğitimcinin katıldığı çalışma, amaçlı örnekleme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, demografik bilgilerin yanı sıra, Otizm Farkındalık Ölçeği, Benlik Kurgusu Ölçeği ve Damgalanma Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Bulgular hem otonom hem de ilişkisel benlik kurgularının, otizmle ilgili farkındalığı ve damgalanmayı belirgin bir şekilde etkilediğini ortaya koymuştur. Sonuç olarak, benlik kurgusu gibi kültürel faktörlerin, potansiyel öğretmenlerin otizm konusundaki anlayışlarını ve damgalanmayı azaltma yollarını etkileyen kritik etkenler olduğu bulunmuştur. Eğitim programlarının, otizm farkındalığını artırma ve damgalanmayı azaltma hedeflerini desteklemek için benlik kurgusu gibi kültürel unsurları dahil etmeleri ve potansiyel eğitimcilerin kültürel arka planlarının, otizmlı öğrencilerle olan etkileşimlerinde meslekî yeterliliğin önüne geçmesini sağlamaları önerilmektedir. (Yazıcı ve Karsantık, 2025)

Asiri, Qahtani, Aldarami, Alamri, Qahtani, Alshahrani, Mahmood'un "Assessment of Parental Knowledge, Awareness, and Perception About Autism Spectrum Disorders in Aseer Region, Southwestern Saudi Arabia" (Güneybatı Suudi Arabistan'daki Aseer Bölgesi'nde Ebeveyn Bilgisi, Farkındalığı ve Otizm Spektrum Bozuklukları Hakkındaki Algısının Değerlendirilmesi) araştırmalarına 477 ebeveyn katılmıştır.

Katılımcıların yaşları 18 ile 85 arasında değişiklik göstermekte olup, bunların 261'i (%54,7) erkek, 216'sı ise (%45,3) kadındır. Ebeveynlerin otizme ilişkin bazı görüşleri değerlendirildiğinde, %50,9'u genetiğin otizm üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, %69,6'sı otizmlı çocukların genellikle özel yetenekler veya beceriler sergilediğine inanmakta, %64,2'si dil gelişimindeki gecikmeyi otizmin temel belirtilerinden biri olarak tanımakta, %61,2'si ise el ve baş hareketlerindeki tekrarlayıcılığı otizmin yaygın bir belirtisi olarak değerlendirmektedir. Ebeveynlerin %36,9'u, otizm tanısı almış bir çocuğun ayrımcılığa uğrama ihtimalini gündeme getirirken, %33,3'ü otizmi, Batı ülkelerine kıyasla daha az yaygın bir durum olarak görmektedir. Bu bulgular, ebeveynlerin otizmin çeşitli yönleri hakkında farkındalığının önemli bir göstergesidir. Araştırmanın bulguları, ebeveynlerin otizm ile ilgili bilgilerini değerlendirdiğinde, genel olarak yetersiz bir bilgi seviyesine sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Özellikle, düşük eğitim düzeyine sahip erkek babaların bilgi eksikliği belirgin bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Ancak, ebeveynlerin otizmin algılanması ve bu konudaki farkındalığın, çalışma alanında mevcut sıklıkla ilgili tutumlarının tatmin edici bir düzeyde olduğu belirtilmektedir. Bu durum, ebeveynlerin otizm konusundaki bilgi eksikliklerine rağmen, hastalığın toplumdaki görünürlüğü ve anlaşılabilirliği konusunda bir ilerleme kaydedildiğini göstermektedir. (AlAlmaei Asiri, Shati, Al-Qahtani, Al-Qahtani, Aldarami, M.AlamriM. Alamri Esam Mahmood, 2023).

Giannopoulou, Pasalari, Korkoliakou, Douzenis'in "Raising Autism Awareness among Greek Teachers. International Journal of Disability, Development and Education" (Yunan Öğretmenler Arasında Otizm Farkındalığını Artırmak. Çalışmanın amacı 67 anaokulu ve ilkokul öğretmenin otizm spektrum bozukluğu (OSB) konusundaki bilgi seviyelerini incelemek ve bir yarım günlük OSB farkındalık seminerinin bu bilgi düzeyine etkisini değerlendirmektir. Araştırma, OSB hakkındaki bilgiyi ölçmek için daha önce geliştirilmiş bir öz bildirimli OSB Bilgi Anketi (OSB-BA) kullanarak, seminer öncesi ve sonrası verileri karşılaştırmıştır. Elde edilen sonuçlar, özel eğitim veya otizm eğitimi almamış öğretmenlerin (58.7%) bilgi seviyelerinin düşükten orta/yüksek seviyeye önemli bir artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, daha önce eğitim almış olan öğretmen grubunun (16.7%) bilgi seviyesindeki değişiklik ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmamıştır. Bu bulgular, öğretmenlerin profesyonel gelişimi için özel eğitim

programlarının geliştirilmesine yönelik önemli ipuçları sağlamaktadır. (Giannopoulou, Pasalari, Korkoliakou, ve Douzenis, 2018).

Khanna, ve Jariwala'nın Awareness and knowledge of autism among pharmacists (Eczacılar arasında otizm konusunda bilgi ve farkındalık)adlı çalışmalarında, eczacıların otizm konusundaki bilgi ve farkındalık düzeylerini incelemektedir. Araştırma, eczacıların otizm belirtileri, tedaviye yönelik ilaçlar ve toplumda bulunan kaynaklar konusundaki bilgilerini değerlendirmeyi hedeflemiştir. Elde edilen bulgular, eczacıların otizm konusundaki farkındalıklarının ve bilgi düzeylerinin yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, eczacıların yaklaşık %23'ü otizmin bir gelişimsel bozukluk olduğunu bilmemekteyken, %32'si genetik faktörlerin otizmin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığına inanmamaktadır. Ayrıca, %18'den fazlası aşıların otizme sebep olabileceği yönündeki yanlış inançları sürdürmektedir. Bununla birlikte, katılımcıların %90'ından fazlası, otizmle ilgili sürekli eğitim programlarının kendilerine fayda sağlayacağını düşünmektedir. Bu sonuçlar, otizm alanında bilgi eksikliği olduğunu gösterdiğinden, politika yapıcılarının ve otizmle ilgili kuruluşların eczacıların bilgi düzeyini artırmak için eğitim programları geliştirmeleri gerekliliğini vurgulamaktadır. (Khanna, ve Jariwala, 2012).

Alharbi ve arkadaşları'nın School's Teachers Knowledge About Autism (Okul Öğretmenlerinin Otizm Hakkındaki Bilgileri) adlı çalışma kapsamında, toplam 248 okul öğretmenine OSB bilgi anketi uygulanmıştır. Öğretmenlerin yalnızca %31,9'unun daha önce otizmlili bireylerle doğrudan etkileşimde bulunduğu; buna karşılık %68,1'inin otizmlili bireylerle herhangi bir teması olmadığı saptanmıştır. Bu bulgu, öğretmenlerin çoğunluğunun otizmlili öğrencilerle deneyim yaşamadığını ve sahada karşılaşma olasılığı düşük olan bireyler olduklarını göstermektedir. Verilerin istatistiksel analizi sonucunda, öğretmenlerin bilgi düzeylerinin orta düzeyin altında kaldığını göstermektedir. Ayrıca elde edilen bulgular doğrultusunda, öğretmenlerin bilgi düzeyleri ile eğitim durumu, öğretmenlik branşı, mesleki deneyim süresi ve cinsiyet gibi değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya konmuştur. Bu sonuç, otizm bilgisi açısından bireysel demografik niteliklerin belirleyici bir etken olmadığını; bunun yerine, sistemli eğitsel içerik ve uygulamalı eğitimlerin gerekliliğini vurgulamaktadır. (Alharbi, Alharbi, Al-Thunayyan, Alsuhailani, Alsalameh, Alhomaid, ve Hamid, 2019).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın genel tasarımının nasıl şekillendirildiği ve süreç boyunca kullanılan yöntemlerin detaylı bir şekilde açıklandığı bir çerçeve sunulmuştur.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden "ilişkisel tarama modeli" temel alınarak desenlenmiş betimsel bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha fazla değişken arasında ilişkinin varlığını ve yönünü belirlemeyi amaçlayan bir araştırma desendir. Bu model, bireylerin ya da grupların belirli özelliklerine dair verilerin anket veya ölçekler aracılığıyla toplanması ve değişkenler arasındaki ilişkilerin istatistiksel yöntemlerle analiz edilmesi sürecine dayanır.

İlişkisel tarama modeli; eğitim, psikoloji, sosyoloji gibi sosyal bilimler alanlarında sıkça kullanılmakta olup, bu çalışmada da öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeyleri ile bireysel ve demografik değişkenler (cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf düzeyi vb.) arasındaki ilişkilerin ortaya konulmasında etkili bir yöntem olarak tercih edilmiştir (Karasar, 2012). Bu doğrultuda, araştırma kapsamında toplanan veriler analiz edilerek, öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeylerinin farklı değişkenler bağlamında nasıl bir dağılım gösterdiği ve bu değişkenlerle arasında anlamlı farklar olup olmadığı istatistiksel olarak değerlendirilmiştir.

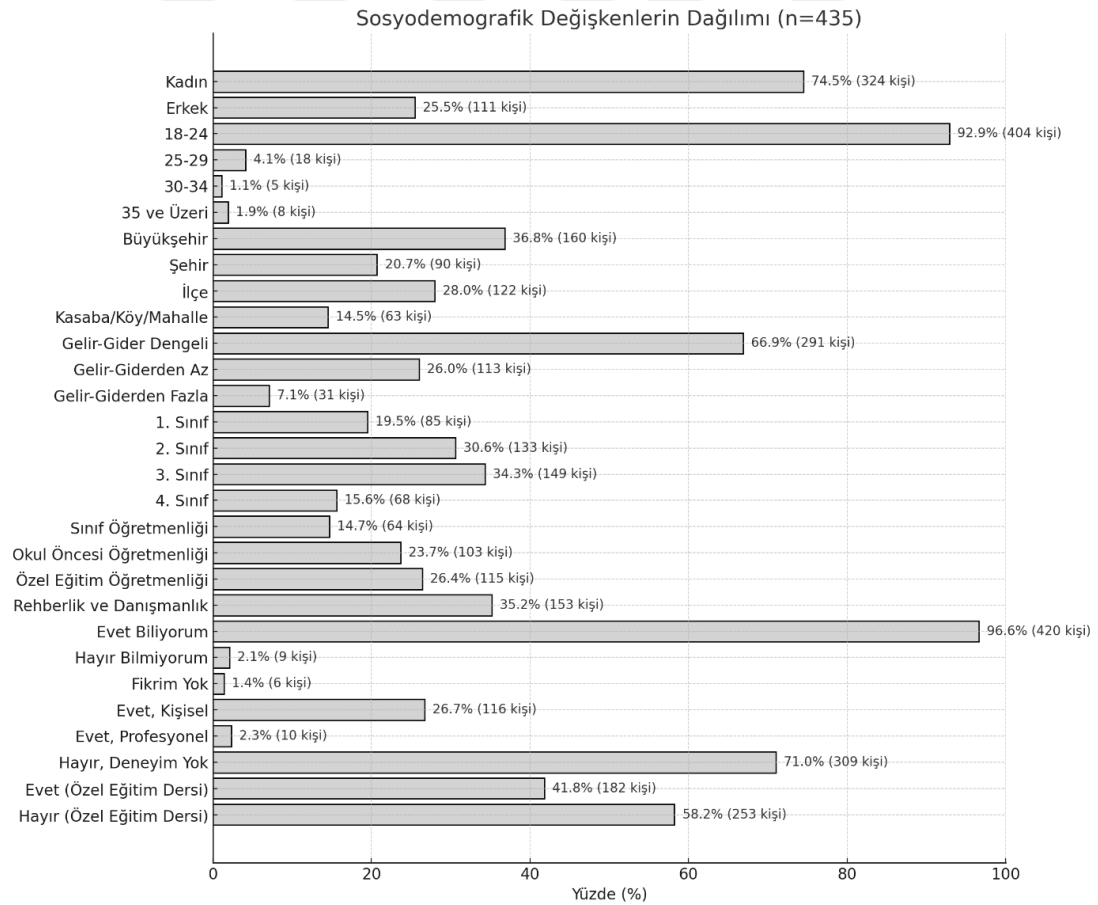
3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören Okul Öncesi Öğretmenliği (n=528), Sınıf Öğretmenliği (n=232), Zihin Engelliler Öğretmenliği (n=219) ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğretmenliği (n=308) programlarında öğrenim gören 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın toplam evreni ise N=1287 kişiden oluşmaktadır.

Bu araştırmada, evreni bilinen örneklem yöntemi kullanılacaktır. Araştırmaya dâhil edilecek öğrenci sayısı, ilgili bölümlerde toplamda 1287 öğrenci bulunduğu göz önünde bulundurularak hesaplanmıştır. Hata payı %5, güven düzeyi %95 ve tahmini yanıt aralığı %30 olarak belirlenmiştir. Bu parametreler doğrultusunda, örneklem büyüklüğünün en az 297 kişi olması gerektiği hesaplanmıştır. Veri eksikliklerinin önüne geçebilmek amacıyla, örneklem sayısına %10 (yaklaşık 30 kişi) ekleme yapılmıştır. Böylece çalışmaya katılması gereken minimum öğrenci sayısının 327 kişi olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya davet edilmesi gereken toplam öğrenci sayısı ise en az 990 olarak hesaplanmıştır. Bu bilgiler dikkate alınarak yapılan bu çalışmada örneklem grubunu 425 oluşturmuştur.

3.3. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Veriler

Araştırmaya katılan toplam 435 öğretmen adayının sosyodemografik özelliklerine ilişkin veriler Grafik 1’de sunulmuştur.

Grafik 1. Sosyodemografik değişkenlerin dağılımı.

Grafik 1'deki verilere göre katılımcı bilgileri şu şekildedir:

- Cinsiyet değişkeni incelendiğinde, katılımcıların %74,5'ini kadınlar (n=324), %25,5'ini erkekler (n=111) oluşturmuştur.
- Yaş dağılımına göre, katılımcıların büyük çoğunluğu 18-24 yaş aralığında (%92,9; n=404) yer almakta olup; 25-29 yaş grubunda %4,1 (n=18), 30-34 yaş grubunda %1,1 (n=5) ve 35 yaş ve üzeri grubunda ise %1,9 (n=8) oranında katılımcı bulunmaktadır.
- İkamet edilen yerleşim birimi bakımından katılımcıların %36,8'i (n=160) büyükşehirlerde, %20,7'si (n=90) şehir merkezlerinde, %28'i (n=122) ilçelerde ve %14,5'i (n=63) kasaba/köy/mahalle gibi yerleşim birimlerinde yaşamaktadır.
- Ekonomik durum açısından, katılımcıların %66,9'u (n=291) gelir-gider dengesine sahip olduğunu, %26'sı (n=113) gelirin giderinden az olduğunu ve %7,1'i (n=31) gelirin giderinden fazla olduğunu belirtmiştir.
- Sınıf düzeyi açısından dağılımda, 1. sınıf öğrencileri %19,5 (n=85), 2. sınıf %30,6 (n=133), 3. sınıf %34,3 (n=149) ve 4. sınıf öğrencileri %15,6 (n=68) oranındadır.
- Bölümlere göre dağılımda, katılımcıların %14,7'si (n=64) Sınıf Öğretmenliği, %23,7'si (n=103) Okul Öncesi Öğretmenliği, %26,4'ü (n=115) Özel Eğitim Öğretmenliği ve %35,2'si (n=153) Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programında öğrenim görmektedir.
- Otizmi bilme durumu incelendiğinde, %96,6'sı (n=420) "Evet, biliyorum", %2,1'i (n=9) "Hayır, bilmiyorum" ve %1,4'ü (n=6) "Fikrim yok" cevabını vermiştir.
- Otizmlili bireylerle deneyim durumunda ise, %26,7'si (n=116) kişisel deneyime, %2,3'ü (n=10) profesyonel deneyime sahipken, %71'i (n=309) herhangi bir deneyiminin olmadığını belirtmiştir.
- Özel eğitim dersi alma durumu açısından, %41,8'i (n=182) bu dersi aldığını, %58,2'si (n=253) ise almadığını ifade etmiştir.

Bu bulgular genel olarak incelendiğinde, araştırma grubunun büyük çoğunluğunun genç yaş grubunda, kadınlardan oluştuğu ve otizm konusunda bilgi sahibi olduğunu belirttiği görülmektedir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, yapılandırılmış görüşme formu ve Otizm Farkındalık Ölçeği olmak üzere iki farklı veri toplama aracı ile elde edilmiştir.

3.4.1. Yapılandırılmış görüşme formu. Bu form, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Formda; cinsiyet, yaş, bölüm, sınıf düzeyi, yaşanılan şehir, ekonomik durum, otizme yönelik bilgi ve deneyim durumu ile özel eğitim dersi alıp almadıklarına yönelik sorular yer almaktadır. Elde edilen veriler, öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeylerini etkileyebilecek demografik faktörlerin analiz edilmesinde kullanılmıştır.

3.4.2. Otizm farkındalık ölçeği. Otizm Farkındalık Ölçeği, beşli Likert derecelendirme sistemine göre hazırlanmıştır. Ölçekte yer alan maddeler, katılımcıların otizm konusundaki bilgi düzeylerini ve tutumlarını ölçmeye yöneliktir. Derecelendirme şu şekilde yapılmıştır:

- (1) Kesinlikle Katılmıyorum,
- (2) Katılmıyorum,
- (3) Kararsızım,
- (4) Katılıyorum,
- (5) Kesinlikle Katılıyorum.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Yazıcı ve Karsantık (2023) tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapı geçerliliğini belirlemek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yöntemleri uygulanmış; kapsam ve yüzey geçerliliği uzman görüşleri ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin güvenirlik düzeyi, Cronbach Alfa katsayısı ile hesaplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmanın bağımsız ve bağımlı değişkenleri parametrik veya non parametrik analiz yöntemleriyle tespit edilmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 26.0 (Statistical Package for the Social Sciences) programı aracılığıyla analiz edilmiştir. SPSS, sosyal bilimler alanında yaygın olarak kullanılan bir istatistiksel analiz yazılımıdır. Bu yazılım sayesinde veri girişi, betimsel analizler, karşılaştırmalı istatistikler ve grafiksel sunumlar gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın bağımsız ve bağımlı değişkenlerine yönelik analiz türü, verilerin dağılım özelliklerine göre belirlenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle verilerin normal dağılıma uyup uymadığı test edilmiştir. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testlerinden elde edilen sonuçlara göre, verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir ($Sig. = 0.000; p < 0.05$).

Verilerin normal dağılım sergilemesi nedeniyle karşılaştırmalı analizlerde parametrik testler tercih edilmiştir. Buna göre:

- Tanımlayıcı İstatistikler (frekans, yüzde, ortalama, standart sapma) ile temel veriler sunulmuştur.
- Independent Samples T-Testi, ikili gruplar arasındaki farkı belirlemek için kullanılmıştır.
- One-Way ANOVA (Tek Yönlü Varyans Analizi) ise üç ve daha fazla grup arasında otizm farkındalık düzeylerinin karşılaştırılması amacıyla uygulanmıştır.

3.6. Veri Toplama Süreci

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, 2024-2025 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Veri toplama sürecinde, araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı ve gizlilik ilkeleri hakkında bilgilendirme yapılmış, onayları alındıktan sonra veriler toplanmıştır.

Veri toplama işlemi, Google Forms aracılığıyla çevrim içi olarak yürütülmüştür. Anket formu, yapılandırılmış demografik bilgi formu ve Otizm Farkındalık Ölçeği'nden

oluşmaktadır. Katılımcılar, bağlantı linki üzerinden anketi istedikleri zamanda ve ortamda erişerek doldurmuştur. Bu yöntem, erişim kolaylığı sağlamış ve örneklem sayısının hedeflenen düzeyde toplanmasına katkı sağlamıştır.

3.7. Geçerlilik ve Güvenirlik

Araştırmada kullanılan Otizm Farkındalık Ölçeği, Yazıcı ve Karsantık (2023) tarafından geliştirilmiş ve geçerlik-güvenirlik analizleri tamamlanmış bir ölçme aracıdır. Ölçeğin kapsam ve yüzey geçerliliği, alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda sağlanmıştır. Yapı geçerliliği, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir.

Ölçeğin güvenirlik düzeyi, iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach Alfa değeri ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin toplam Cronbach Alfa katsayısı .80'in üzerinde bulunmuş olup, bu değer ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının geçerli ve güvenilir olması, sonuçların bilimsel gücünü artırmaktadır.

3.8. Etik Süreçler

Araştırma süreci, etik ilkeler doğrultusunda yürütülmüştür. Çalışma öncesinde, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Etik Kurulu'ndan gerekli etik kurul onayı alınmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı, içeriği, gönüllülük esasına dayalı olduğu ve kişisel verilerinin gizli tutulacağı açıkça belirtilmiş; aydınlatılmış onamları alınarak araştırmaya dâhil edilmişlerdir.

Katılımcıların kimlik bilgileri toplanmamış, tüm veriler yalnızca bilimsel amaçla ve anonim olarak analiz edilmiştir. Araştırma süresince Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği İlkeleri'ne uygun hareket edilmiştir. Ayrıca, elde edilen veriler yalnızca bu tez çalışması kapsamında kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmada elde edilen veriler analiz edilerek alt problemlere uygun biçimde sıralanmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören ve çalışmaya katılmayı kabul eden toplam 435 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bulgular, sırasıyla her alt probleme yönelik olarak tablolar eşliğinde sunulmuştur.

4.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri

Araştırmanın birinci alt probleminde “Öğretmen adaylarının cinsiyet değişkenine göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen verilere ilişkin analizler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Cinsiyet Değişkenine Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss	t	p
Erkek	111	3,40	0,37	-1,541	0,124
Kadın	324	3,46	0,32		

n: Katılımcı Sayısı, $\bar{X}$: Ortalama, SS: Standart Sapma, t: İki Bağımsız örneklem t test, $p < 0,05$

Tablo 1 incelendiğinde, kadın öğretmen adaylarının ($\bar{X} = 3.46$) otizm farkındalık puanı ortalamasının erkek öğretmen adaylarına ($\bar{X} = 3.40$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak bu fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t = -1.541$; $p = 0.124 > 0.05$).

Bu sonuca göre, öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre otizm farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Her iki cinsiyet grubunun ortalama puanları birbirine oldukça yakın olup, genel olarak benzer düzeyde farkındalığa sahip oldukları söylenebilir.

4.2. Yaş Değişkenine Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri

Araştırmanın ikinci alt probleminde “Öğretmen adaylarının yaş değişkenine göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen verilere ilişkin analizler Tablo 2’ de gösterilmiştir.

Tablo 2.

Yaş Gruplarına Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Yaş Grupları	n	$\bar{X}$	f	p
18-24	404	3,44	0,33	1,96 0,119
25-29	18	3,56	0,36	
30-34	5	3,71	0,31	
35 ve Üzeri Yaş	8	3,52	0,35	

n: Katılımcı Sayısı, $\bar{X}$: Ortalama, SS: Standart Sapma, f: Varyans Analzi, $p < 0,05$

Tablo 2 incelendiğinde, 30–34 yaş grubunun ortalama OFÖ puanı ($\bar{X} = 3.71$) ile en yüksek farkındalık düzeyine sahip grup olduğu, buna karşılık en düşük ortalamanın 18–24 yaş grubuna ait olduğu ($\bar{X} = 3.44$) görülmektedir. Ancak yaş grupları arasındaki fark, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($f = 1.96$; $p = 0.119 > 0.05$).

Bu bulgu, öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeylerinin yaşlarına göre önemli ölçüde farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, yaş değişkeninin farkındalık üzerinde belirleyici bir etken olmadığını düşündürmektedir.

4.3. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Bölümlere Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri

Araştırmanın üçüncü alt probleminde “Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölüme göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen verilere ilişkin analizler Tablo 3’ de gösterilmiştir.

Tablo 3.

Öğrenim Görülen Bölüme Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Bölüm	n	$\bar{X}$	SS	f	p
Sınıf Öğretmenliği	64	3,36	0,33	17,431	<0,001*
Okul Öncesi Öğretmenliği	103	3,31	0,32		
Özel Eğitim Öğretmenliği	115	3,60	0,31		
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Öğretmenliği	153	3,46	0,31		

n: Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, SS: Standart Sapma, f: Varyans Analzi, $p < 0,05$ ve *:Tukey.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölümlere göre otizm farkındalık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ($f = 17.431$; $p < 0.001$). Post hoc analizler sonucunda:

- Özel Eğitim Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören adayların OFÖ puan ortalamaları, Sınıf Öğretmenliği ($p < 0.001$), Okul Öncesi Öğretmenliği ($p < 0.001$) ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ($p = 0.003$) bölümlerinde öğrenim gören adaylara göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha yüksektir.
- Okul Öncesi Öğretmenliği bölümü ile hem Özel Eğitim hem de PDR bölümleri arasında da anlamlı farklar tespit edilmiştir ($p < 0.001$).

Bu bulgular, otizm farkındalığı düzeyinin, öğretmen adaylarının eğitim aldıkları bölümle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Özellikle özel eğitim alanında eğitim gören öğretmen adaylarının, alanlarına özgü içerik ve uygulamalar sayesinde otizme ilişkin farkındalıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

OFÖ ortalamaları bölümlere göre büyükten küçüğe şu şekilde sıralanmıştır:

Özel Eğitim Öğretmenliği > Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık > Sınıf Öğretmenliği > Okul Öncesi Öğretmenliği

Bu sıralama, öğretmen yetiştirme programlarının otizm içerikli eğitim düzeylerinin farkındalık üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

4.4. Ekonomik Duruma Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri

Araştırmanın dördüncü alt probleminde “Öğretmen adaylarının ekonomik durumlarına göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen verilere ilişkin analizler Tablo 4’ de gösterilmiştir.

Tablo 4.

Ekonomik Durum Değişkenine Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Ekonomik Durum	n	$\bar{X}$	SS	f	p
Gelir – Gider Dengeli	291	3,45	0,33		
Gelir – Giderden Az	113	3,42	0,34	0,364	,695
Gelir – Giderden Fazla	31	3,43	0,35		

n: Katılımcı Sayısı, X; Ortalama, SS: Standart Sapma, f: Varyans Analzi, $p < 0,05$

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının ekonomik durumlarına göre otizm farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir ($f = 0.364$; $p = 0.695 > 0.05$).

Bu bulgu, katılımcıların gelir-gider dengesi bağlamında farklı ekonomik gruplarda yer almalarının, otizm farkındalık düzeylerini önemli ölçüde etkilemediğini göstermektedir. Dolayısıyla, ekonomik durumun bu bağlamda belirleyici bir değişken olmadığı söylenebilir.

4.5. Yaşanılan Yerleşim Birimine Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri

Araştırmanın beşinci alt probleminde “Öğretmen adaylarının yaşadıkları şehre göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen verilere ilişkin analizler Tablo 5’ de gösterilmiştir.

Tablo 5.

Yaşanılan Yerleşim Birimine Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Yaşanılan Şehir	n	$\bar{X}$	SS	f	p
Büyükşehir	160	3,46	0,31		
Şehir	90	3,43	0,32	0,341	0,796
İlçe	122	3,42	0,36		
Kasaba/Köy/Mahalle	63	3,43	0,34		

n: Katılımcı Sayısı, X; Ortalama, SS: Standart Sapma, f: Varyans Analzi, $p < 0,05$

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmen adaylarının yaşadıkları yerleşim birimi türüne göre otizm farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir ($f = 0.341$; $p = 0.796 > 0.05$).

Bu sonuca göre, bireylerin büyükşehir ya da kırsal bir bölgede yaşıyor olmalarının otizm farkındalık düzeylerinde önemli bir farklılaşma yaratmadığı söylenebilir. Bu durum, otizmle ilgili farkındalığın daha çok bireyin eğitimi ve deneyimiyle şekillendiğini desteklemektedir.

4.6. Sınıf Düzeyine Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri

Araştırmanın altıncı alt probleminde “Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen verilere ilişkin analizler Tablo 6’ da gösterilmiştir.

Tablo 6.

Sınıf Düzeyine Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Sınıf	n	$\bar{X}$	SS	f	p
1.Sınıf	85	3,41	0,32	7,547	<0,001*
2.Sınıf	133	3,47	0,34		
3.Sınıf	149	3,37	0,33		
4.Sınıf	68	3,58	0,27		

n: Katılımcı Sayısı, $\bar{X}$: Ortalama, SS: Standart Sapma, f: Varyans Analizi, $p < 0,05$ ve *:Tukey.

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre otizm farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunduğu görülmektedir ($f = 7.547$; $p < 0.001$).

Tukey HSD post-hoc testi sonuçlarına göre:

- 2. sınıf öğrencileri ($\bar{X} = 3.47$), 3. sınıf öğrencilerine ($\bar{X} = 3.37$) göre anlamlı biçimde daha yüksek farkındalık düzeyine sahiptir.
- 4. sınıf öğrencileri ($\bar{X} = 3.58$), hem 1. sınıf ($\bar{X} = 3.41$) hem de 3. sınıf ($\bar{X} = 3.37$) öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksek farkındalık düzeyi sergilemiştir.

Bu bulgular, öğrenim sürecinde ilerleme kaydeden öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeylerinin arttığını göstermektedir. Özellikle son sınıf öğrencilerinin en

yüksek farkındalığa sahip olmaları, eğitim süresince edinilen bilgi, deneyim ve uygulamaların farkındalık gelişimine katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

4.7. Otizmi Bilme Durumuna Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri

Araştırmanın yedinci alt probleminde “Öğretmen adaylarının otizmi bilme durumuna göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen verilere ilişkin analizler Tablo 7’ de gösterilmiştir.

Tablo 7.

Otizmi Bilme Durumuna Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Otizm’i biliyor musunuz?	n	$\bar{X}$	SS	f	p
Evet biliyorum	420	3,45	0,33	1,680	0,188
Hayır bilmiyorum	9	3,26	0,38		
Fikrim yok	6	3,33	0,48		

n: Katılımcı Sayısı, X; Ortalama, SS: Standart Sapma, f: Varyans Analzi, $p < 0,05$

Tablo 7 incelendiğinde, otizmi bildiğini ifade eden katılımcıların ortalama farkındalık puanı ($\bar{X} = 3.45$), diğer gruplara göre daha yüksek olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($f = 1.680$; $p = 0.188 > 0.05$).

Bu sonuç, katılımcıların otizm kavramına aşina olmalarının, otizm farkındalık düzeylerinde belirgin bir değişiklik oluşturmadığını göstermektedir. Yani, otizmi duymuş olmak veya adını bilmek, bireyin konuya dair derinlemesine farkındalığa sahip olduğunu göstermemektedir. Bu durum, farkındalığın yalnızca bilgiyle değil; eğitim, deneyim ve yapılandırılmış öğrenme süreçleriyle geliştiğini ortaya koymaktadır.

4.8. Otizmle Deneyim Sahibi Olma Durumuna Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri

Araştırmanın sekizinci alt probleminde “Öğretmen adaylarının otizmle ilgili deneyim sahibi olma durumuna göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen verilere ilişkin analizler Tablo 8’ de gösterilmiştir.

Tablo 8.

Otizmle Deneyim Sahibi Olma Durumuna Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Otizm ile Deneyim Sahibi Olmak	n	$\bar{X}$	SS	f	p
Evet, Kişisel Deneyim	116	3,46	0,34	1,827	0,162
Evet, Profesyonel Deneyim	10	3,61	0,25		
Hayır, Her İki Deneyim De Yok	309	3,43	0,33		

n: Katılımcı Sayısı, X; Ortalama, SS: Standart Sapma, f: Varyans Analzi, $p < 0,05$

Tablo 8 incelendiğinde, profesyonel deneyime sahip katılımcıların ortalama puanı ($\bar{X} = 3.61$) en yüksek olmasına rağmen, gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($f = 1.827$; $p = 0.162 > 0.05$).

Bu bulgu, otizmlili bireylerle kişisel veya mesleki düzeyde etkileşimde bulunmuş olmanın, öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeylerinde belirgin bir farklılık yaratmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, farkındalık düzeyinin artması için yalnızca deneyimin varlığı değil; bu deneyimin süresi, niteliği ve rehberli öğrenme süreçleriyle desteklenmesi gerektiği söylenebilir.

4.9. Özel Eğitim Dersi Alma Durumuna Göre Otizm Farkındalık Düzeyleri

Araştırmanın dokuzuncu alt probleminde “Öğretmen adaylarının özel eğitim dersi alma durumuna göre otizm farkındalık düzeyleri anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap aranmıştır. Elde edilen verilere ilişkin analizler Tablo 9’ da gösterilmiştir.

Tablo 9.

Özel Eğitim Dersi Alma Durumuna Göre OFÖ Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Özel Eğitim Dersi Aldınız mı?	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Evet	182	3,54	0,31	5,691	<0,001*
Hayır	253	3,37	0,33		

n: Katılımcı Sayısı, X; Ortalama, SS: Standart Sapma, t: İki Bağımsız örneklem t test, $p < 0,05$

Tablo 9 incelendiğinde, özel eğitim dersi almış öğretmen adaylarının ortalama otizm farkındalık puanlarının ($\bar{X} = 3.54$), bu dersi almamış adaylara ($\bar{X} = 3.37$) kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir ($t = 5.691$; $p < 0.001$).

Bu bulgu, özel eğitim dersi almanın otizm farkındalığını artırmada etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Bu dersin sağladığı teorik bilgiler ve uygulamalı kazanımlar, öğretmen adaylarının otizm konusundaki bilgi düzeylerini, tutumlarını ve pedagojik duyarlılıklarını geliştirmelerine katkı sağlamaktadır.

4.10. Verilerin Normal Dağılıma Uygunluk Analizi

Araştırmada elde edilen Otizm Farkındalık Ölçeği (OFÖ) toplam puanlarının dağılım özelliklerini değerlendirmek amacıyla merkezi eğilim ve yayılma ölçüleri hesaplanmış, ardından normal dağılım varsayımını test etmek için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normalite testleri uygulanmıştır.

Grafik 2’de yer alan betimsel istatistikler incelendiğinde, OFÖ puanlarına ilişkin:

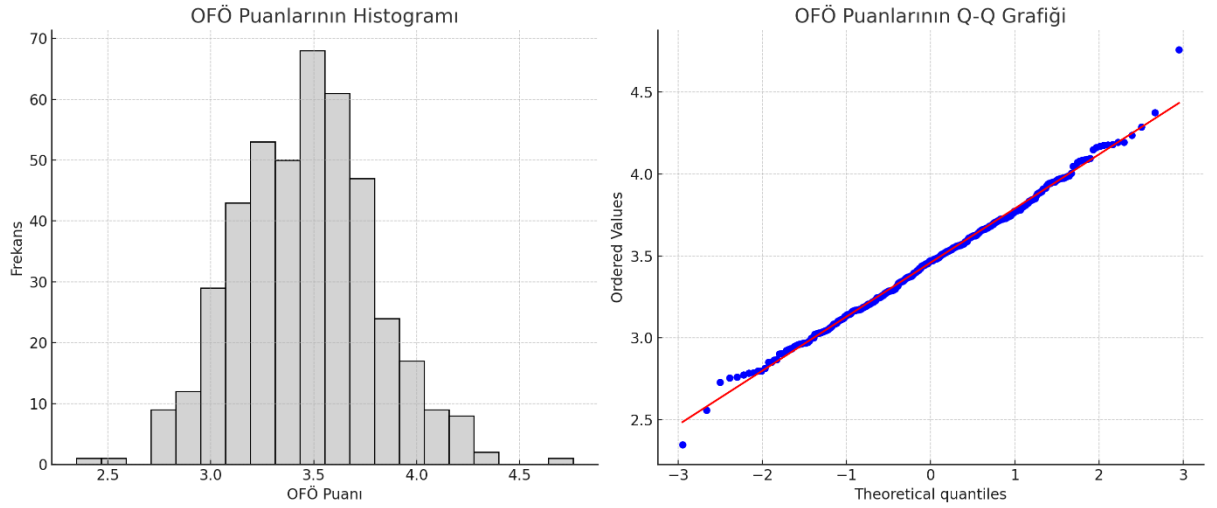
- Ortalama değerin 3,45, medyanın 3,44 ve 5% trimmed mean’in de 3,44 olması, dağılımın simetrik bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.
- Standart sapma değeri 0,34, varyans ise 0,11 olarak hesaplanmıştır.
- Skewness (çarpıklık) değeri 0,08 ve kurtosis (basıklık) değeri 0,06 olup, her iki değer de normal dağılıma yakın bir dağılımı işaret etmektedir.
- Değerler, minimum 2,44 ile maksimum 4,56 arasında değişmektedir.

Normalite testlerine göre:

- Kolmogorov-Smirnov testi sonucu $p = 0.161$ ve
- Shapiro-Wilk testi sonucu $p = 0.502$ olarak bulunmuştur.

Her iki testte de $p > 0.05$ olduğu için, istatistiksel olarak verilerin normal dağılıma uygun olduğu kabul edilmiştir.

Bu bulgular ışığında, araştırmada kullanılan Otizm Farkındalık Ölçeği'nden elde edilen toplam puanların normal dağılıma sahip olduğu ve parametrik testlerin (t-testi, ANOVA) uygulanabilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Grafik 2. OFÖ Puanlarının histogram ve Q-Q Grafiği

Yukarıdaki grafiklerde, **Otizm Farkındalık Ölçeği (OFÖ)** puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğine dair iki görsel sunulmuştur:

- **Histogram:** Puanların simetrik ve çan eğrisine benzer bir dağılım sergilediği görülmektedir. Bu, normal dağılıma yakın bir yapı olduğunu desteklemektedir.
- **Q-Q Plot (Quantile-Quantile Grafiği):** Gözlemlenen puanların teorik normal dağılım değerleriyle büyük oranda örtüştüğü ve noktaların referans çizgisine yakın olduğu gözlemlenmektedir. Bu da verilerin normal dağıldığını göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, çalışmada elde edilen veriler detaylı bir şekilde incelenmiş ve bu verilerin analizi sonucunda ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir. Elde edilen bulgularda araştırmanın temel sorularına yanıt aranmış ve ilgili alanlarda uygulama olanaklarını artırmayı hedefleyen önerilerle desteklenmiştir. Sunulan öneriler, mevcut literatüre katkı sunmanın yanı sıra, gelecekteki araştırmalar için yol gösterici olmayı amaçlamaktadır. Böylece, çalışmanın teorik çerçeveye sağladığı katkılar ile pratik uygulamalara yönelik sunduğu faydalar ön plana çıkarılmıştır.

Araştırmanın birinci alt amacında otizm farkındalık düzeyleri katılımcıların cinsiyetleri açısından incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre kadın ve erkeklerin otizm farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Arslan, (2023), Pirinççi ve diğerleri (2019), Alharbi ve diğerleri (2019) nin yapmış olduğu çalışmalarda cinsiyet açısından farklılık olmadığı, Abusakkar (2023), Asma (2023)'nın yapmış olduğu çalışmada cinsiyet açısından bir farklılık bulunduğu, Arslan'ın (2023) yapmış olduğu çalışmasında cinsiyet değişkeninin etkisinin otizm farkındalığında belirsiz olduğunu bulunmuştur. Pirinççi ve diğerleri (2019), Alharbi ve diğerleri (2019) yapmış olduğu çalışmalarının bulguları bu araştırmanın bulguları ile uyuşmakta olup, Asma'nın (2023) yaptığı çalışmanın sonucu bu araştırmanın sonuçları ile uyuşmamaktadır. Arslan'ın (2023) yapmış olduğu çalışma sonucu nötr olduğu için bu araştırma sonuçları ile karşılaştırması yapılmamıştır.

Araştırmanın ikinci alt amacına göre “18-24, 25-29, 30-34 ve 35 yaş ve üzeri” yaş gruplarına ait Otizm Farkındalık Ölçeği (OFÖ) ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu, Neng'in (2021) okul öncesi çocukların anneleriyle yaptığı çalışmada annelerin yaşı ile otizm farkındalığı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamasıyla paraleldir. Bununla birlikte, Abusakkar (2020), genç bireylerin yaşlı bireylere kıyasla daha yüksek farkındalık düzeyine sahip olduğunu vurgulamış; Alsehem ve arkadaşları (2017) ise Avustralya'da gerçekleştirdikleri bir çalışmada 34 yaş altı bireylerin otizm hakkındaki farkındalık

düzeylerinin daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Görüldüğü üzere, yaş değişkeniyle otizm farkındalığı arasındaki ilişki çalışmalara göre değişkenlik göstermektedir ve bu durum farklı kültürel bağlamlar ve örneklem yapılarıyla açıklanabilir. Türker ‘in yapmış olduğu çalışmada aile hekimlerinin 18- 24 yaş ASE lere göre otizm farkındalıklarının yüksek olduğu, Abusakkar’ın yapmış olduğu çalışmada da gençlerin yaşlılara göre farkındalık düzeylerinin fazla olduğu sonuçları bu araştırmanın bulguları ile örtüşmemektedir.

Araştırmanın üçüncü alt amacı kapsamında “Sınıf Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Özel Eğitim Öğretmenliği” ve “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık” bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeyleri karşılaştırılmış ve elde edilen veriler doğrultusunda bölümler arasında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, en yüksek otizm farkındalığına “Özel Eğitim Öğretmenliği” bölümü öğrencileri sahipken, bu grubu sırasıyla “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık” ve “Sınıf Öğretmenliği” bölümleri takip etmiş; en düşük farkındalık düzeyi ise “Okul Öncesi Öğretmenliği” bölümü öğrencilerinde gözlemlenmiştir.

Bu bulgu, özellikle özel eğitim alanında öğrenim gören öğretmen adaylarının, otizm spektrum bozukluğu (OSB) hakkında diğer branşlara kıyasla daha fazla bilgiye ve duyarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim özel eğitim programları, otizm başta olmak üzere çeşitli özel gereksinim durumlarına yönelik teorik ve uygulamalı içerikleri doğrudan sunarak öğrencilerin konuya yönelik farkındalıklarını artırmaktadır. Bu durum, alınan eğitimin niteliğinin farkındalık düzeyini belirlemede etkili olduğunu düşündürmektedir.

Öte yandan, bazı çalışmalar branşlar arasında anlamlı bir fark saptamamıştır. Örneğin Er Sabuncuoğlu (2016), öğretmenlerin branşlarına göre otizm bilgi düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulmamıştır. Benzer şekilde Park ve arkadaşları (2011) da özel eğitim öğretmenleri ile genel eğitim öğretmenlerinin otizm konusundaki bilgi düzeyleri arasında fark olmadığını ortaya koymuştur. Maraklı'nın (2024) yürüttüğü çalışmada ise sınıfında OSB tanıılı öğrenci bulunan öğretmenlerin, branşlara göre Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, mevcut çalışmanın elde ettiği sonuçlarla

çelişmektedir. Ancak bu farklılıkların, ölçme aracı, katılımcı sayısı, örneklem grubu ya da kültürel bağlam gibi değişkenlerden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Williams, Schroeder, Carvalho ve Cervantes'in (2011) çalışmasında öğretmenlerin ve rehberlik uzmanlarının otizm bilgi düzeylerinin orta seviyede olduğu belirtilmiş, bu da öğretmenlerin teorik bilgiye sahip olsa dahi pratikte yetersiz kalabileceklerine işaret etmiştir. Mevcut çalışmadaki bulgular ise özellikle özel eğitim öğretmen adaylarının, aldıkları eğitim içeriği sayesinde daha bilinçli ve farkında bireyler olarak yetiştiklerini göstermektedir. Bu durum, eğitim fakültelerinde sunulan programların içeriğinin branşa göre otizm farkındalığı üzerindeki etkisini desteklemektedir.

Okul öncesi öğretmenliği bölümünün en düşük farkındalık düzeyine sahip olması ise dikkat çekicidir. Zira otizmlili çocuklarla ilk karşılaşma potansiyeli en yüksek olan grup, genellikle okul öncesi öğretmenleridir. Bu bağlamda, Rakap ve arkadaşları (2020) tarafından yürütölen bir çalışmada, öğretmenlere "OSB'li birey aynı davranışı defalarca tekrarlar" ifadesi yöneltölmüş ve bu ifadeye doğru yanıt verme oranı en düşük grup %42,4 ile okul öncesi öğretmenleri olmuştur. Aynı ifadeye doğru yanıt verme oranı ilkökul öğretmenlerinde %42,9, ortaokul öğretmenlerinde %54, lise öğretmenlerinde ise %60,6 olarak kaydedölmüştür. Bu veriler, otizmle doğrudan karşılaşma ihtimali yüksek olan okul öncesi öğretmenlerinin konuya ilişkin bilgi düzeylerinin yetersiz olabileceğini göstermektedir.

Bu durum, okul öncesi öğretmenlik programlarında otizm ve özel gereksinimli bireylere yönelik içeriklerin yeterli derinlikte işlenmediğini düşöndürmektedir. Dolayısıyla bu bulgu, öğretmen yetiştirme programlarının içeriğinin gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle okul öncesi öğretmenliği bölömlerinde otizm ve özel eğitimle ilgili derslerin artırılması ve uygulamalı etkinliklerle desteklenmesi, öğretmen adaylarının bu alandaki yeterliliklerini önemli ölçöde geliştirebilir.

Araştırmanın dördöncü alt amacı gelir düzeyi ile otizm farkındalığı arasındaki ilişki incelendiğinde, bu çalışmada anlamlı bir farklılık tespit edölmemiştir. Bu sonuç, Sürmen ve arkadaşlarının (2015) elde ettiği bulgularla örtüşmektedir. Ancak bazı araştörmalar bu durumun aksine sonuçlar sunmaktadır. Kaya'nın (2023) yürüttüğü çalışmada, gelir düzeyi ile otizm farkındalık düzeyi arasında anlamlı fark saptanmıştır. Yapılan Dunn's post hoc testi sonucunda, geliri giderden az olan bireylerin farkındalık

düzeylerinin, geliri giderine denk olan ve geliri giderinden fazla olan bireylerin farkındalık düzeylerine kıyasla anlamlı ölçüde daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, ekonomik dezavantajların bireylerin bilgiye erişimini ve eğitsel kaynaklara ulaşımını sınırlandırabileceğine işaret etmektedir.

Benzer biçimde, Campbell ve arkadaşlarının (2019) düşük gelirli ve düşük eğitim düzeyine sahip bireylerle gerçekleştirdiği çalışmada, katılımcıların %75,6'sı “otizm” ve “otistik” kavramlarını duyduğunu belirtmiş, ancak kavramsal bilgi düzeylerinin sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, yalnızca kavramı duymuş olmanın farkındalık yaratmada yeterli olmadığını, daha derinlemesine bir eğitim ve sistematik bilgilendirme sürecinin gerekli olduğunu göstermektedir.

Altıncı alt amaç olan sınıf düzeyine göre yapılan değerlendirmelerde ise 4. sınıf öğrencilerinin farkındalık düzeyleri en yüksek bulunmuş, bunu 2. sınıf ve 1. sınıf öğrencileri takip etmiştir. 3. sınıf öğrencilerinin farkındalık düzeyleri ise diğer sınıflara göre daha düşüktür. Bu durum, eğitim sürecinin ilerleyen aşamalarında edinilen bilgi ve deneyimlerin farkındalık düzeyine olumlu katkı sağladığını, ancak 3. sınıf düzeyinde bu katkının yeterince yansımadığını göstermektedir. Bu bulgu, söz konusu dönemdeki müfredatın gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Araştırmanın yedinci alt amacına göre yapılan değerlendirmelerde katılımcıların otizm hakkındaki bilgi düzeylerinin otizm farkındalığı üzerinde anlamlı bir etki oluşturmadığı sonucu bulunmuştur. Akgül ve Mertoğlu, (2020), Akçi, (2024), Bozdoğan, (2022), Toluk, Polat ve Yılmaz, (2021), Asma (2023), Alharbi ve diğerlerinin, (2019), Mari ve diğerlerinin, (2021), Khanna, ve Jariwala, (2012), in yapmış olduğu çalışmalara göre araştırmaya katılan katılımcıların bilgi düzeylerinin düşük yada sınırlı bilgiye sahip oldukları, Ulutaşdemir, N., Uzun, S., Top, F. Ü., Demir, S., ve Kulakaç, N. (2021), Türker, (2021)'in yapmış olduğu çalışmalar da ise katılımcıların bilgi düzeylerinin yüksek olduğu, Abusukkar, (2023), Gökdere, Ugur, Ünal, Gökler ve Mollahaliloğlu, (2024), Pirinççi, Aksu, Abacıgil, ve Okyay, (2019)'ın çalışmalarında katılımcıların bilgi düzeylerinin kısmen yüksek kısmen düşük olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan Akgül ve Mertoğlu, (2020), Akçi, (2024), Bozdoğan, (2022), Toluk, Polat ve Yılmaz, (2021)'in sonuçları ile bu araştırmanın sonuçları kısmen örtüşmektedir. Abusukkar, (2023), Gökdere, Ugur, Ünal, Gökler ve Mollahaliloğlu, (2024), Pirinççi, Aksu, Abacıgil, ve Okyay, (2019)'ın çalışmalarının

sonuçları ise bu araştırmanın sonuçları ile kısmen örtüşmekte iken, kısmen örtüşmemektedir. Diğer araştırma sonuçları bu araştırmanın sonuçları ile ters yönde bir sonuç ifade etmektedir.

Araştırmanın sekizinci alt amacına göre, öğretmen adaylarının otizmlili bireylerle kişisel ya da profesyonel deneyime sahip olup olmamalarının, otizm farkındalık düzeylerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığını ortaya koymuştur. Bu sonuç, otizm deneyiminin farkındalığa etkisine yönelik genel beklentiyle örtüşmemektedir ve literatürdeki bazı çalışmalarla çelişmektedir. Otizm konusunda birebir deneyim yaşayan bireylerin daha yüksek düzeyde bilgiye ve duyarlılığa sahip olmaları beklenirken, elde edilen veriler bu varsayımı desteklememektedir.

Literatürde, otizmlili bireylerle doğrudan etkileşimde bulunmanın, bireylerin farkındalık ve bilgi düzeylerini artırdığına dair güçlü bulgular bulunmaktadır. Örneğin, Otsimo (2020) tarafından yapılan değerlendirmede, uzun süredir otizm tanısı taşıyan bireylerle yaşayan kişilerin, sürece dair daha fazla deneyime sahip olmaları nedeniyle daha yüksek bilgi düzeyine ve farkındalığa ulaşmalarının muhtemel olduğu vurgulanmıştır. Aynı şekilde, Ballantyne ve arkadaşları (2019), meslek yaşamlarında otizmlili öğrencilerle doğrudan çalışan öğretmenlerin, otizm spektrum bozukluğu (OSB) konusundaki bilgi düzeylerinin, bu konuda deneyimi olmayan öğretmenlere göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu tür deneyimlerin bireylerin yalnızca bilgi düzeyini değil, aynı zamanda empati becerilerini, pedagojik farkındalıklarını ve özel gereksinimli bireylere karşı tutumlarını da olumlu yönde etkilediği öne sürülmektedir.

Yine Rakap ve arkadaşlarının (2020) Türkiye'de gerçekleştirdiği çalışmada, ailesinde otizm tanısı almış birey bulunan katılımcıların, otizme dair yöneltilen 20 sorudan 18'ini, ailesinde otizmlili birey bulunmayanlara göre anlamlı derecede daha yüksek doğruluk oranıyla yanıtladıkları görülmüştür. Bu bulgu, yakın çevrede otizmlili bireylerin bulunmasının, bilgi düzeyini artırmada etkili olduğunu desteklemektedir. Benzer bir şekilde, Dillenburger ve arkadaşları (2013) tarafından Kuzey İrlanda'da yürütülen bir çalışmada, otizm farkındalık düzeyi yüksek olan bireylerin %60'ının ailesinde ya da sosyal çevresinde OSB tanısı almış bir bireyin bulunduğu ifade edilmiştir. Bu doğrudan temaslar, bireylerin otizm hakkında yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda duyuşsal düzeyde farkındalık geliştirmelerine de katkı sunmaktadır.

Bununla birlikte, literatürde bu konuda çelişkili sonuçlar da yer almaktadır. Örneğin, Yıldırım Hacıbrahimoglu ve Ustaoglu'nun (2019) okul öncesi öğretmen adaylarıyla yürüttükleri araştırmada, OSB tanımlı öğrencilerle çalışma durumunun, öğretmen adaylarının bilgi düzeyleri üzerinde anlamlı bir etki yaratmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç, bizim çalışmamızla örtüşmektedir ve deneyimin niteliği ile süresinin farkındalık üzerindeki etkisinin farklılık gösterebileceğini düşündürmektedir. Dolayısıyla, deneyimin varlığı kadar, bu deneyimin derinliği, sıklığı, sürekliliği ve yapılandırılmış biçimde eğitimle bütünleşmiş olması da önemli bir değişken olarak değerlendirilebilir.

Özellikle Liu ve arkadaşlarının (2016) ortaya koyduğu gibi, yüz yüze ve düzenli etkileşimler, bireylerin çocuk gelişimine dair genel anlayışlarını güçlendirmekte ve öğretmenlerin, tipik gelişim gösteren çocuklarla özel gereksinimli çocuklar arasındaki ayrımı daha net yapabilmelerine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda, öğretmen adaylarının otizmlili bireylerle yalnızca pasif bir karşılaşma değil, rehberli ve reflektif uygulamalar yoluyla aktif deneyim yaşamaları, farkındalık düzeylerinde anlamlı bir farklılık yaratabilir. Bu tür uygulamalı etkileşimlerin, öğretmen adaylarının yalnızca bilgi kazanımını değil, aynı zamanda tutumlarını, davranışlarını ve mesleki etik duyarlılıklarını da dönüştürdüğü vurgulanmaktadır.

Son alt amacımız olan öğretmen adaylarının özel eğitim dersi almış katılımcıların farkındalık düzeylerinin, dersi almayanlara kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuçta bizlere şunu göstermektedir ki; öğretmen adaylarının lisans eğitiminde özel eğitim dersini almaları çalışma hayatlarında karşılaştıkları otizmlili öğrencileri belirleyebilmelerini kolaylaştıracağı için otizmlili öğrencilerin tanılama, değerlendirme ve erken müdahale süreçlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen demografik değişkenler arasında yer alan cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, yaşanan yerleşim yeri, otizm hakkında bilgi sahibi olma ve otizmlili bireylerle deneyim yaşama gibi faktörlerin öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Bu sonuçlar, otizm farkındalığının bireylerin demografik özelliklerinden ziyade, eğitim sürecinde maruz kalınan içeriklerin niteliği ve doğrudan deneyimlerin yoğunluğu ile şekillendiğini ortaya koymaktadır. Araştırmada anlamlı farklılık

gösteren değişkenlerin ise bölüm, sınıf düzeyi ve özel eğitim dersi alma gibi daha çok akademik ve eğitsel faktörlerle ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, otizm farkındalığının bazı demografik özelliklerden bağımsız olduğu gerçeği, bu konuda yürütülecek çalışmaların daha kapsayıcı bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini göstermektedir. Eğitim politikalarının, öğretmen adaylarının bu bilgiyi anlamlandırmasını ve uygulamaya dönüştürmesini destekleyecek şekilde yapılandırılması hem farkındalık düzeylerini hem de otizmlili bireylerin eğitime katılımını güçlendirecektir.

5.1. Sonuçlar

Bu araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Cinsiyet, yaş, gelir durumu, yaşanan şehir, otizm bilgisi ve otizmle ilgili deneyim düzeyi gibi bireysel demografik değişkenlere göre öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.
2. Öğrenim görülen bölüm, sınıf düzeyi ve özel eğitim dersi alma durumu gibi akademik ve eğitsel değişkenlere göre öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.
3. Özel Eğitim Öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adayları, diğer branşlara kıyasla en yüksek otizm farkındalık düzeyine sahip grup olarak belirlenmiştir.
4. Okul Öncesi Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının otizm farkındalık düzeyleri, araştırmaya katılan gruplar arasında en düşük seviyede bulunmuştur.
5. Otizm farkındalığının gelişiminde, bireysel özelliklerden çok eğitim sürecinin niteliği, program içeriği ve uygulama temelli öğrenme deneyimlerinin belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
6. Otizm hakkında bilgi sahibi olmak ya da otizmlili bireylerle deneyim yaşamış olmak, farkındalık düzeyini doğrudan artıran bir etken olarak belirlenmemiştir.

7. Farkındalığın gelişimi, yalnızca bilgi edinimiyle değil, aynı zamanda empati temelli yaklaşımlar, uygulamalı eğitim, rehberli öğrenme ve yansıtılmalı süreçlerle desteklenen yapılandırılmış öğretim deneyimlerine bağlıdır.

5.2. Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda otizm farkındalığının artırılmasına yönelik hem araştırmacılara hem uygulayıcılara yönelik çeşitli öneriler aşağıda sunulmuştur:

1. Branşlar arası dengesizliklerin giderilmesi: Otizm farkındalığı düzeyinin en düşük olduğu okul öncesi öğretmenliği ve sınıf öğretmenliği gibi alanlarda, öğretmen adaylarının erken çocukluk döneminde otizmlili bireyleri tanıma ve yönlendirme becerilerini artıracak programlar geliştirilmelidir.
2. Eğitim programlarının güçlendirilmesi: Eğitim fakültelerinde otizme yönelik içeriklerin daha kapsamlı ve uygulamalı biçimde işlenmesi sağlanmalıdır. Otizm farkındalığı yalnızca özel eğitim programlarıyla sınırlı kalmamalı; tüm öğretmen adaylarına ulaşacak şekilde yapılandırılmalıdır.
3. Mezun öğretmenlerle izleme çalışmaları yapılmalıdır: Alana atanan öğretmenlerin otizm farkındalığı düzeyleri takip edilmeli, ihtiyaç görülen alanlarda hizmet içi eğitim programları planlanarak mesleki yeterlilik desteklenmelidir.
4. Eğitimlerin uzun vadeli etkisi izlenmelidir: Öğretmenler için düzenlenecek otizm farkındalık eğitimlerinin, sınıf yönetimi ve öğrenciyle kurulan iletişime etkisi uzun vadeli olarak izlenmeli ve bu süreç düzenli olarak raporlanmalıdır.
5. Uluslararası karşılaştırmalar yapılmalıdır: Otizm farkındalığı konusunda farklı ülkelerde uygulanan eğitim politikaları ve öğretmen yetiştirme stratejileri incelenmeli, başarılı modeller yerel bağlama adapte edilerek denenmelidir.
6. Etkin öğretim yöntemleri kullanılmalıdır: Otizm farkındalığını artırmak amacıyla vaka analizleri, simülasyonlar, rol oynama ve grup çalışmaları gibi etkileşimli öğrenme yöntemleri daha yaygın biçimde kullanılmalıdır. Bu yöntemler, yalnızca teorik bilgi aktarımı değil, aynı zamanda empatik tutum ve pratik beceri geliştirilmesini de sağlar.

7. Uygulamalı deneyim olanakları artırılmalıdır: Öğretmen adaylarının otizmli bireylerle doğrudan etkileşime geçebileceği staj, gözlem ve saha uygulamaları artırılmalı; bu deneyimler sistemli biçimde eğitim süreçlerine entegre edilmelidir. Aynı zamanda görevdeki öğretmenler için güncel bilgiye dayalı hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir.

8. Politika düzeyinde destekleyici adımlar atılmalıdır: Öğretmen yetiştirme sisteminde otizm farkındalığına yönelik politikalar yalnızca müfredatla sınırlı kalmamalı; eğitici kadro niteliği, materyal erişimi ve izleme-değerlendirme süreçleri ile desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

- Abusukkar, O. M. (2020). Suudi Toplumunda Otizm Spektrum Bozukluğuna İlişkin Farkındalık Düzeyleri: Açımlayıcı/Keşfedici Bir Çalışma. *Ozel Eğitim Dergisi*, 21(2), 242-246. DOI:10.21565/ozelegitimdergisi.513953
- Akalın, S., Demir, Ş., Sucuoğlu, B., Bakkaloğlu, H. ve İşcen, F. (2014). The Needs of Inclusive Preschool Teachers About Inclusive Practices. *Eurasian Journal of Educational Research*, 14(54), 39-60.
- Akçi, S. (2024). Otizm Farkındalığı İncelemesi: Kuşaklararası Karşılaştırma. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 4(11), 20248-20248.
- Akgül, E. M. ve Mertoğlu, H. (2020). Öğretmen Yetiştirme Programlarında Otizm Farkındalığı: Fen Bilgisi Eğitimi Örneği. *Journal of Individual Differences in Education*, 2(1), 31-41.
- AlAlmaei Asiri, W. M., Shati, A. A., Al-Qahtani, S. M., Al-Qahtani, Y. A., Aldarami, M. S., Alamri, F. D., ... Esam Mahmood, S. (2023). Assessment of Parental Knowledge, Awareness, and Perception About Autism Spectrum Disorders in Aseer Region, Southwestern Saudi Arabia. *International Journal of General Medicine*, 16, 557–564. <https://doi.org/10.2147/IJGM.S377521>
- Alharbi, K. A., Alharbi, A. A., Al-Thunayyan, F. S., Alsuhaibani, K. A., Alsalameh, N. S., Alhomaid, M. H., ... ve Hamid, P. F. (2019). School's Teachers Knowledge About Autism in Al-Badaya city, Al-Qassim Region, Kingdom of Saudi Arabia. *Materia Socio-medica*, 31(1), 4. DOI: 10.5455/msm.2019.31.4-9
- Alsehem, M. A., Abousaadah, M. M., Sairafi, R. A., ve Jan, M. M. (2017). Public Awareness of Autism Spectrum Disorder. *Neurosciences Journal*, 22(3), 213-215. DOI: 10.17712/nsj.2017.3.20160525
- Alver, E. ve Gümüş, Ç. (2020). Otizm Spektrum Bozukluğuna Sahip Bireylerde Eğitimin Önemine Dikkat Çekmek Üzere Hazırlanmış Dergi İlanı Tasarımı Örnekleri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(39), 1423-1435. <https://doi.org/10.46928/iticusbe.765640>

- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disordersm* (5. baskı). Washington, DC: British Library.
- American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disorders* (3rd ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic And Statistical Manual Of Mental Disorders* (4th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Ankara Üniversitesi. Otizmin Tarihçesi. *Açık Ders Materyalleri*. Erişim adresi: <https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=50158>
- Anwar, M. S., Tahir, M., Nusrat, K., Khan, M. R. ve Khan, M. (2018). Knowledge, Awareness, And Perceptions Regarding Autism Among Parents İn Karachi, Pakistan. *Cureus*, 10(9). DOI: 10.7759/cureus.3299
- Arslan, K. (2023). Otizmlı Bireylere Yönelik Toplumsal Farkındalık Düzeyinin İncelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(34), 28-47.
- Aslan, H. ve Kılıç, D. (2022). Özel Eğitime Gereksinim Duyan Öğrencilerin Tespitinde Yaşanan Sorunlar. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 6(2), 105-121. <https://trdoi.org/10.26023458/uled.1208239>
- Asma Sakallı, A. ve Tuncer, Ö. (2024). Examination of Teachers' Knowledge Level and Attitudes About Autism Spectrum Disorder. *Haydarpasa Numune Medical Journal*, 64(3). DOI: 10.14744/hnhj.2023.80270
- Asperger, H. (1944). Die "Autistischen Psychopathen" im Kindesalter. *Archiv für Psychiatrie und Nervenkrankheiten*, 117(1), 76–136.
- Atlan, N. (2019). *Ortaokula Devam Eden Kaynaştırma Öğrencilerinin Yaşam Doyumları, Aile İşlevleri ve Kaynaştırma Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avcıoğlu, H. (2005). *Etkinliklerle Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Babatin, A. M., Alzahrani, B. S., Jan, F. M., Alkarimi, E. H. ve Jan, M. M. (2016). The Availability Of Services For Children With Autism Spectrum Disorder

- İn A Saudi Population. *Neurosciences Journal*, 21(3), 223-226. DOI: 10.17712/nsj.2016.3.20150597
- Ballantyne, C., Gillespie-Smith, K. ve Wilson, C. (2021). A Comparison Of Knowledge And Experience Of Autism Spectrum Disorder Among Teachers İn The United Kingdom And China. *International Journal of Disability, Development and Education*, 68(2), 160-171. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2019.1674254>
- Başarı, E., Şahin, K. ve Karabulut, E. (2023). Otizm Spektrum Bozukluğu (Os) Eğitiminin Üstün Zekalı ve Yetenekli Çocukların Velilerinin Osb Farkındalık Düzeylerine Etkisi. *İçel Dergisi*, 3(2), 47-57. e-ISSN:2791-8599
- Başgöl, M. ve Uluçınar Sağır, Ş. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Özel Eğitimle İlgili Metaforik Algılarının İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 249–280. ISSN: 2146-7811
- Bettelheim, B. (1967). *The Empty Fortress: Infantile Autism and the Birth of the Self*. The Free Press.
- Biber, K., Cankorur, H., Akçay, Z. N. ve Şumnulu, B. (2018). Çocukları Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Annelere Otizm Spektrum Bozukluğuna Yönelik Farkındalık Eğitimi. *Turkish Studies*, 13, 11. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies>.
- Bozdoğan, H. İ. (2022). *Otizm Spektrum Bozukluğu Tanısı Olan Bireylerin Ebeveynleriyle Tipik Gelişim Gösteren Bireylerin Ebeveynlerinin Otizmle İlgili Farkındalıkları* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Burak, Y., Özden, E. ve Sardroud, E. M. (2022). Okul Öncesi Öğretmenlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Bilgileriyle Problem Davranışlardan Rahatsız Olma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12(1), 366-380. Doi: 10.24315/tred.906666
- Campbell, J. M., Greenberg, D., Gallagher, P. A., Stoneman, Z. ve Simmons, C. (2019). Knowledge of Autism for Parents of Low Income with Low Literacy: Description and Relationship to Child Development Knowledge. *Advances in*

Neurodevelopmental Disorders, 3, 8-16. DOI: <https://doi.org/10.1007/s41252-018-0079-z>

Cavkaytar, A., Melekoğlu, M. ve Yıldız, G. (2014). Geçmişten Günümüze Özel Gereksinimli Olma ve Zihin Yetersizliği: Dünya’da ve Türkiye’de Kavramların Evrimi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel Sayı), 111-122.

Cavkaytar, S. (2016). *Otizm Spektrum Bozukluğu*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. <https://www.aile.gov.tr/media/5616/otizm-spektrum-bozuklugu-kitabi-2016-indirmek-icin-tiklayiniz.pdf>

Centers for Disease Control and Prevention (CDC), (2020). Prevalence of Autism Spectrum Disorder Among Children Aged 8 Years-aAutism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 11 Sites, United States, 2016. *Morbidity ve Mortality Weekly Report*, 69(4):1–12.

Chansa-Kabali, T., Nyoni, J. ve Mwanza, H. (2019). Awareness and Knowledge Associated with Autism Spectrum Disorders Among University Students in Zambia. *Journal of Autism and Developmental Disorders* (2019) 49, 3571–3581 <https://doi.org/10.1007/s10803-019-04044-7>

Craig, R. T. (2021). Communication Theory as a Field: Twenty Years Later. *Journal of Communication*, 71(3), 514–533. <https://doi.org/10.1093/joc/jqab022>

Çelik, P., Mahmut, M. ve Doğru, S. S. Y. (2015). Türkiye’de ve Avrupa’da 2000-2013 Yılları Arasında Özel Gereksinimli Çocuklarla İlgili Yapılmış Olan Müzik Eğitimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 10-28.

Çetin, E. (2021). Özel Gereksinimli Öğrenciler İçin Okuma ve Okumanın Gelişimi. E. LAÇİN (Ed.), *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Okumaya Giriş*. (pp.1-22), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Çopuroğlu, Y. C. ve Mengi, A. (2014). Toplumsal Dışlanma ve Otizm. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 607-626.

Danış, M. Z. (2001). Otistik Çocuklar. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 1(2), 65-82.

- Demiray, G. (2019). *Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Ailelerde Yaşam Kalitesi, Umutsuzluk ve Yılmazlık Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- DeVilbiss, E. A. ve Lee, B. K. (2014). Brief Report: Trends İn Us National Autism Awareness From 2004 to 2014: The İmpact of National Autism Awareness Month. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 44, 3271-3273. DOI: <https://www.google.com/search?q=https://doi.org/10.1007/s10803-014-2189-z>
- Dillenburger, K., Jordan, J. A., McKerr, L., Devine, P. ve Keenan, M. (2013). Awareness and Knowledge of Autism and Autism Interventions: A General Population Survey. *Research İn Autism Spectrum Disorders*, 7(12), 1558-1567. <https://www.google.com/search?q=https://doi.org/10.1016/j.rasd.2013.09.003>
DOI: 10.1080/1034912X.2018.1462474
- Dykstra, J. R., Boyd, B. A., Linda R. Watson, L. R., Crais, E. R. ve Baranek, G. T. (2011). The İmpact of The Advancing Social-Communication and Play (asap) Intervention Preschoolers With Autism Spectrum Disorder. *Autism*, 16(6), 118. DOI: 10.1177/1362361311408933
- Er Sabuncuoğlu, D. M. (2016). Otizm Bilgi Düzeyi: Okul Öncesi Eğitimcileri. *H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(1), 28-52.
- Erdoğan, F. K. ve Baş, S. (2018). Özel Gereksinimli Birey Farkındalığının 4-6 Yaş Çocuklarına Kazandırılması. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 13(1), 101-114.
- Eripek, S. (2002). *Özel Eğitim*. Anadolu Üniversitesi. Açık Öğretim Fakültesi Yayın No:756
- Fırat, Ö. M. ve Atay, M. E. (2024). Otizm Spektrum Bozukluğunda Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Yaklaşımları. P. Toptaş Demirci ve N. Demirci (Ed.), *Engellilerde Egzersiz ve Rehabilitasyon Uygulamalarına Güncel Yaklaşım* (s.81). İstanbul: Efe Akademik Yayıncılık. <https://doi.org/10.59617/efepub2024144>

- Forbringer, L. (2020). A Reference for the Education of Children, Adolescents, and Adults Disabilities and Other Exceptional Individuals, 4th Edition C. R. Reynolds, K. J. Vannest, E. Fletcher-Janzen (Ed.), *Encyclopedia of Special Education, Volume 1*. ISBN: 978-0-470-94938-2
- Garrad, T. A., Rayner, C. ve Pedersen, S. (2019). Attitudes Of Australian Primary School Teachers Towards The İnclusion Of Students With Autism Spectrum Disorders. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 19(1), 58-67. DOI: 10.1111/1471-3802.12424
- Geschwind, D. H. (2009). Advances in Autism. *Annual Review of Medicine*, 60(1), 367–380. DOI: 10.1146/annurev.med.60.053107.121225
- Giannopoulou, I., Pasalari, E., Korkoliakou, P. ve Douzenis, A. (2018). Raising Autism Awareness among Greek Teachers. *International Journal of Disability Development and Education*, 66(1), 70–81.
- Goffman, E. (1997). Selections from Stigma. In L. J. Davis (Ed.), *The Disability Studies Reader* (pp. 203-215). Routledge. ISBN: 9781315680668
- Gómez-Marí, I., Sanz-Cervera, P. ve Tárraga-Mínguez, R. (2021). Teachers' Knowledge Regarding Autism Spectrum Disorder (Asd): A Systematic Review. *Sustainability*, 13(9), 5097. DOI: <https://doi.org/10.3390/su13095097>
- Gökdere, Ü., Ugur, D. T., Ünal, E., Gökler, M. E. ve Mollahaliloğlu, S. (2024). Ankara İl Sağlık Müdürlüğü Çalışanlarında Otizm Spektrum Bozukluğu Farkındalığının ve Bilgi Düzeyinin Değerlendirilmesi. *Turkish Medical Journal*, 9(3), 96-104. <https://doi.org/10.70852/tmj.1569091>
- Gölbaşı, H., Demirel, Y., Karaca, S. N., Çiçek, A. U. ve Sarı, S. A. (2021). Sivas İl Merkezi'nde Otizm Spektrum Bozukluğunun (osb) Yaygınlığı ve Aile Sağlığı Merkezleri Sağlık Çalışanlarının OSB Farkındalıkları. *Cukurova Medical Journal*, 46(3), 998-1008. <https://doi.org/10.17826/cumj.904937>
- Hacıibrahimoğlu, B. ve Ustaoglu, A. (2019). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara İlişkin Bilgi ve Tutumlarının İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 491-506. <https://doi.org/10.17679/inuefd.441184>

- Haimour, A. I. ve Obaidat, Y. F. (2013). School Teachers' Knowledge about Autism in Saudi Arabia. *World Journal of Education*, 3(5), 45-56. DOI: <https://doi.org/10.5430/wje.v3n5p45>
- Harvard Medical School Health Publications Group. (1997). Autism-Part I. *The Harvard Mental Health Letter*, 13(9), 68–74. ISSN: 1054-8947
- Howlin, P. (2008). Special Education. Michael Rutter CBE, MD, FRCP, FRCPsych, FRS, FMedSci, FBA, Dorothy VM Bishop MA, DPhil, FBA, FMedSci, Daniel S. Çam MD, Stephen Scott FRCP, FRCPsych, Jim Stevenson BA, MSc, PhD, CPsychol, FBPsS, Eric Taylor MA, MB, FRCP, FRCPsych, FMedSci, Anita Thapar MBBCH, FRCPsych (Ed.), *Rutter's Child and Adolescent Psychiatry*, 1189-1206. <https://doi.org/10.1002/9781444300895.ch74>
<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1167352>
- Kalafatoğlu, Ş. T. (2017). *Etkileşim Kavramsal Açıklamalar Boyutları ve Kuramsal Yaklaşımlar*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Kongresi Uşak.
- Karademir, F. (2022). Türkçe Eğitimi ile Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dallarında Yazılan Lisansüstü Tezlerde “Sınırlılık” Kavramının İşleniş. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 3(1), 51-61. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.85>
- Karsantık, İ. ve Yazıcı, M. S. (2023). Otizm Farkındalık Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 58(58), 18-40. DOI: <https://doi.org/10.15285/maruaeab.1189906>
- Kavale, K. A. (2008). Effectiveness of Special Education. In *Encyclopedia of Special Education*. DOI: 10.1002/9780470373699.speced0749
- Kaya, A. A (2023). *18-36 Aylık Çocukların Annelerinde Otizm Farkındalığı ve Kaygı Durumlarının İncelenmesi* (Tıpta Uzmanlık Tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gaziosmanpaşa Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.

- Khanna, R. ve Jariwala, K. (2012). Awareness and Knowledge of Autism Among Pharmacists. *Research in social and administrative pharmacy*, 8(5), 464-471. DOI: 10.1016/j.sapharm.2011.11.002
- Kılıçarslan, E. G. (2024). *Öğretmenler İçin Otizm Öz Yeterlik Ölçeği (ÖZYÖ-OSB) Uyarlama Çalışması ve Özel Eğitim Öğretmenlerinin Otizme İlişkin Öz Yeterlik Algıları* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kırcaali-İftar, G. (2019). Otizm Spektrum Bozukluğuna Genel Bakış. E. Tekin-İftar (Ed.), *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri* (s.9-10). Ankara: Vize Akademik.
- Korkmaz, B. (2005). *Yağmur Çocuklar, Otizm Nedir?* İstanbul Kitap Matbaacılık.
- Kömür, H. (2024). *Özel Eğitim Öğretmenlerinin Özel Eğitim Meslek ve Etik İlkelerine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tokat.
- Kurhan, E. (2023). *Türkiye’de Eğitim Programı Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yozgat Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yozgat.
- Lai, M. C., Lombardo, M. V. ve Baron-Cohen, S. (2014). Otizm. *Lancet*, 383, 896-910. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(13\)61539-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(13)61539-1)
- Liu, Y., Li, J., Zheng, Q., Zaroff, C. M., Hall, B. J., Li, X. ve Hao, Y. (2016). Knowledge, Attitudes, and Perceptions of Autism Spectrum Disorder in A Stratified Sampling of Preschool Teachers in China. *BMC Psychiatry*, 16, 1-12. Doi: 10.1186/s12888-016-0845-2
- Lord, C., Elsabbagh, M., Baird, G. ve Veenstra-Vanderweele, J. (2018). Autism Spectrum Disorder. *Lancet*, 392(10146), 508-520. DOI: 10.1016/S0140-6736(18)31129-2
- Lovaas, O. I. (1987). Behavioral Treatment And Normal Educational And İntellectual Functioning İn Young Autistic Children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55(1), 3-9.

- Mapelli, L. D., Barbieri, M. C., Castro, G. V. D. Z. B., Bonelli, M. A., Wernet, M. ve Dupas, G. (2018). Child With Autistic Spectrum Disorder: Care From The Family. *Escola Anna Nery*, 22(4), e20180116. DOI: 10.1590/2177-9465-EAN-2018-0116
- Maraklı, A. (2024). *Sınıf Öğretmenlerinin Özel Öğrenme Güçlüğü ve Otizm Spektrum Bozukluğuna İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Özel Öğrenme Güçlüğü ve Otizmlı Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Matson, J. L. ve Kozlowski, A. M. (2011). The Increasing Prevalence Of Autism Spectrum Disorders. *Research In Autism Spectrum Disorders*, 5(1), 418-425. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2010.06.004>
- McConachie, H. ve Robinson, G. (2006). What Services Do Young Children With Autism Spectrum Disorder Receive? . *Child: Care, Health and Development*, 32(5), 553-557. DOI: 10.1111/j.1365-2214.2006.00672.x
- MEB, (2020). Türkiye’de Özel Eğitim Hizmetleri Genel Yayın No: 7449 Tanıtıcı Yayınlar Dizi No: 183 Isbn: 978-975-11-5542-9
- Millî Eğitim Bakanlığı (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 31.05.2006, 26184 Sayılı Resmî Gazete.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Erişim Tarihi: 20Ocak2024, https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111226_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeligi_son.pdf.
- Muhle, R., Trentacoste, S. V. ve Rapin, I. (2004). The Genetics of Autism. *Pediatrics*, 113(5), e472–e486. DOI: 10.1542/peds.113.5.e472
- Mukaddes, M.N. (2018). *Otizm Spektrum Bozuklukları Tanı ve Takip*. İstanbul: Nobel Kitabevleri.
- Nadeem, M. S., Murtaza, B. N., Al-Ghamdi, M. A., Ali, A., Zamzami, M. A., Khan, J. A., ... ve Kazmi, I. (2021). Autism-a Comprehensive Array of Prominent

Signs and Symptoms. *Current pharmaceutical design*, 27(11), 1418-1433.
DOI: 10.2174/1381612827666210120095829

Neng, B. (2021). *Okul öncesi çocukların annelerinin otizm farkındalığı ölçeğinin oluşturulması* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Neng, B., Sarısaltık, A., Hıdıroğlu, S. ve Karavuş, M. (2023). Autism Awareness Of Mothers Scale (Aams): A Study Of Validity And Reliability. *Turkish Journal of Special Education Research and Practice*, 1-11.
<https://doi.org/10.37233/TRSPED.2023.0139>

Otizm tanımı tdk <https://sozluk.gov.tr/> ulaşım saati 22.18. 24.03.2025

Otsimo (2025). Otizmlili Çocuk Sahibi Ebeveynlere Öneriler. <https://otsimo.com/tr/otizmlili-anne-ve-babalara-oneriler/> adresinden ulaşılmıştır.

Özbey, Ç. (2005). *Otizm ve Otistik Çocukların Eğitimi* (s.13-16), Ankara: İnkilap Kitabevi.

Özcan, E. N. (2021). 2 Nisan Dünya Otizm Farkındalık Günü Otizm Spektrum Bozukluğunda Genetik Yöntemlerdeki Gelişmeler. *Bioinforange*.
<https://www.bioinforange.com/wp-content/uploads/2021/03/otizm-spektrum-bozuklugu-elif-ozcan.pdf>

Özeren, G. S. (2013). Otizm Spektrum Bozukluğu OSB ve Hastalığa Kanıt Penceresinden Bakış. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (2), 57-63.

Park, M. ve Chitiyo, M. (2011). An Examination of Teacher Attitudes Towards Children with Autism. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 11(1), 70-78. <https://doi.org/10.1111/j.1471-3802.2010.01181.x>

Pirinççi, S., Aksu, H., Abacıgil, F. ve Okyay, P. (2019). Tıp Fakültesi 6. Sınıf Öğrencilerinde Otizm Spektrum Bozukluğu ile İlgili Bilgi ve Farkındalık Düzeyi. *Turk J Child Adolesc Ment Health*, 26(3), 97-102. DOI: 10.4274/tjcamh.galenos.2016.2016.06.028

Rakap, S., Balıkcı, S., Kalkan, S. ve Aydın, B. (2022). Knowledge Of Autism Spectrum Disorder Among The General Population İn Turkey: İmplications

For Public Training And Education. *International Journal of Disability, Development and Education*, 69(2), 565-577. Doi Numarası: 10.1080/1034912x.2020.1719047

Rania A. Z. ve Gehan EL Nabawy A. M., (2016). Influence Of Autism Awareness On The Psychological Well-Being Of Mothers Caring For Their Children With Autism. *Journal of Nursing Education and Practice* Cilt 6, No 9 DOI: <https://doi.org/10.5430/jnep.v6n9p90>

Resmî Gazete (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. R.G. Tarih: 07.07.2018 tarih ve 30471 sayılı

Sağdıç, Z.A. ve Sani-Bozkurt, S. (2020). Otizm Spektrum Bozukluğu ve Yapay Zekâ Uygulamaları. *Açık öğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 92-111.

Sak, U. ve Toraman, S. (Ed.). (2020). *Türkiye’de özel eğitim hizmetleri*. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. ISBN 978-975-11-5542-9

Sakallı, A. A. ve Tuncer, Ö. (2024). Examination of Teachers’ Knowledge Level and Attitudes About Autism Spectrum Disorder. *Haydarpasa Numune Medical Journal*, 64(3), 286-293. DOI: 10.14744/hnhj.2023.80270

Sarıbaş, S. ve Babadağ, G. (2015). Temel Eğitimin Temel Sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 18-34. e-ISSN:2148-2667

Schopler, E. (1997). Implementation of TEACCH Philosophy. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 27(6), 801-810.

Serter, S. S. ve Yıldız, S. (2021). Sosyal Medya Kampanyası Aracılığıyla Otizm Farkındalığının Ölçümlenmesi ve Arttırılmasına Yönelik Bir İletişim Çalışması. *Selçuk İletişim*, 14(4), 1844-1878. <https://doi.org/10.18094/josc.984751>

Silberman, S. (2017). *Neurotribes: The Legacy Of Autism And How To Think Smarter About People Who Think Differently*. (s.544).

Sucuoğlu, B. ve Akalın, S. (2010). Kaynaştırma Sınıflarına Alternatif Bir Bakış: Çevresel Davranışsal Değerlendirme ile Öğretimsel Özelliklerin İncelenmesi.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 11(1), 19-37. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_00000000144

Surmen, A., Hidiroglu, S., Usta, H. H., Awiwi, M., Oguz, A. S., Karavus, M., ve Karavus, A. (2015). A Study Exploring Knowledge, Attitudes And Behaviours Towards Autism Among Adults Applying To A Family Health Center İn Istanbul. *Northern clinics of Istanbul*, 2(1), 13. doi: 10.14744/nci.2015.83723

Şişman, M. (2016). *Eğitim bilimine giriş*. 16. Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. ve Ullman, J. B. (2013). *Using Multivariate Statistics* (Vol. 6, pp. 497-516). Boston, MA: pearson.

Tepeli, Y. ve Karadeniz, H. K. (2013). Otizimli ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Alıcı Dil Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(6), 73-89.

Tipton, L. ve Blacher, J. (2014). Brief Report: Autism Awareness: Views From A Campus Society. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 44(2), 477-483. doi:10.1007/s10803-013-1893-9

Tok, M., Tüfek, G. ve Sarı, S. (2016). *Otizm Bilinci Ve Otizimli Çocuğu Olan Ailelerin Yaşadığı Problemler (Anadolu Otizm Vakfında Eğitim Gören Öğrenci Aileleri Örneği)*. TÜBİTAK projesi.

Tölük B. (2020). *Küçükçekmece 4 No lu Aile Sağlığı Merkezine Kayıtlı 18-36 Aylık Çocuğu Olan Ebeveynlerde Otizm Spektrum Bozukluğu Hakkında Bilgi Düzeyi ve Farkındalığının İncelenmesi* (Uzmanlık Tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi Bakırköy Dr. Sadi Konuk Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.

Tölük, B., Polat, Ö. ve Yılmaz, S. (2021). Knowledge Level And Awareness Of Parents With 18-36 Month-Old Children About Autism Spectrum Disorder. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 15(3), 531-539. <https://doi.org/10.21763/tjfmpe.928293>

Türk Dil Kurumu (2025). *Türkçe Sözlük*. Ankara:TDK <https://sozluk.gov.tr/>

- Türker, B. (2020). *Aile Sağlığı Merkezlerindeki Sağlık Çalışanlarının Otizm Spektrum Bozukluğu ile İlgili Bilgi Tutum ve Farkındalıklarının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Ulutaşdemir, N., Uzun, S., Top, F. Ü., Demir, S. ve Kulakaç, N. (2021). Geleceğin Annesi Olan Kadınlarda Otizm Farkındalığının Belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2), 205-212.
- Uz, S. ve Kaya, K. (2018). Otizmlili Çocuklara ve Ailelerine Yönelik Damgalama. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 663-683. DOI: 10.7596/taksad.v7i1.1411
- Ünüvar, M. (2023). *Yaygın eğitim kurumlarında interaktif uzaktan eğitim veren öğretmenlerin uzaktan eğitim algılarının ve öğrencilerin uzaktan eğitim görüşlerinin belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Vaughn, S. ve Linan-Thompson, S. (2003). What Is Special About Special Education For Students With Learning Disabilities? *The Journal of Special Education*, 37(3), 140–147. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ785943.pdf>
- Volkmar, F. R. ve Wiesner, L. A. (2009). *A Practical Guide to Autism: What Every Parent, Family Member, and Teacher Needs to Know*. Wiley. Publisher: John Wiley ve Sons, Inc ISBN: 9781394259007 DOI: 10.1002/9781394259007
- Weissheimer, G., Santana, J. M., Ruthes, V. B. T. N. M. ve Mazza, V. D. A. (2020). Necessary Information For The Families Of Children With Autism Spectrum Disorder: An Integrative Review. *Aquichan*, 20(2). DOI: <https://doi.org/10.5294/aqui.2020.20.2.8>
- Williams, K., Schroeder, J., Carvalho, C. ve Cervantes, A. (2011). School Personel Knowledge of Autism: A Pilot Survey. *The School Psychologist*, 65(2), 7-9. <https://apadivision16.org/wp-content/uploads/2015/12/TSP-Vol.-65-No.-2-April-2011.pdf>

- Wing, L. ve Gould, J. (1979). Severe İmpairments Of Social İnteraction And Associated Abnormalities İn Children: Epidemiology And Classification. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 9(1), 11-29.
- World Autism Organisation, (2020). <https://www.autismspeaks.org/what-autism>
- Yavaş, E. N. (2022). *Türkiye’de eğitim istihdam ilişkisi ve genç işsizliği sorunu*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Yazıcı, M. S. ve Karsantık, İ. (2023). Otizm Farkındalık Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 58(58), 18-40. <https://doi.org/10.15285/maruaebd.1189906>
- Yazıcı, M. S.ve Karsantık, İ. (2025). How Educators’ Self-Construal Shapes Teacher Training: Navigating from Autism Awareness to Stigma. *Journal of Autism and Developmental Disorders* <https://doi.org/10.1007/s10803-025-06788-x>
- Yeşilçayır, C. (2014). Thomas HOBBS’un Geleneksel Siyaset Felsefesine Karşı Çıkışı. *Mavi Atlas* (2), 62-72. <https://doi.org/10.18795/ma.66178>
- Yosunkaya, E. (2013). Otizm Etyolojisinde Genetik ve Güncel Perspektif. *Journal of Istanbul Faculty of Medicine*, 76(4), 84-88. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuitfd>
- Yumak, E. N. (2009). *İlköğretimde Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Özel Eğitime Gereksinimi Olan Otistik Çocuklara Bakış Açısının Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zeldovich, L. (2018). How History Forgot The Woman Who Defined Autism. www.spectrumnews.org/features/deep-dive/history-forgot-woman-defined-autism/

EKLER

EK-1.

**Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurul
Kararı**

**Non-Interventional Clinical Research Ethics
Committee Decision**

Toplantı Tarihi / Meeting Date : 03.12.2024 Salı
Toplantı No / Meeting No : 2024/12
Karar No / Decision No : GO 2024/803

Sorumlu araştırmacısının DR.ÖĞR.ÜYESİ BEKİR BURAL, yardımcı araştırmacısının ZAHİDE UZ olduğu, 'Farklı Branşlardaki Öğretmen Adaylarının Otizm Farkındalık Düzeylerinin Karşılaştırılması' başlıklı araştırmanın gerekçe amaç yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, araştırmanın fikri, hukuki ve telif hakları bakımından sorumluluğu araştırma ekibine ait olması koşulu ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

After evaluating the justification, purpose, approach, and methods of the study titled 'Farklı Branşlardaki Öğretmen Adaylarının Otizm Farkındalık Düzeylerinin Karşılaştırılması', conducted by the principal investigator DR.ÖĞR.ÜYESİ BEKİR BURAL, co-investigator ZAHİDE UZ, the study was deemed ethically appropriate, provided that the research team assumes full responsibility for the idea, legal, and copyright aspects of the study.

PROF.DR. Oğuzhan DALKIRAN
Başkan / Chair

DOÇ.DR. Deniz SAY ŞAHİN
Başkan Yrd. / Vice Chair

DOÇ.DR. Sibel ŞENTÜRK
Raportör / Reporter

DOÇ.DR. Aysun GÜZEL
Üye / Member

DOÇ.DR. Gökmen ARSLAN
Üye / Member

DOÇ.DR. Mehmet Haşim AKGÜL
Üye / Member

DOÇ.DR. Sezgin KORKMAZ
Üye / Member

DOÇ.DR. Mehmet ULAŞ
Üye / Member

DR.ÖĞR.ÜYESİ Serap ÖZDEMİR BİŞKİN
Üye / Member

DR.ÖĞR.ÜYESİ Nurdan ORAL KARA
Üye / Member

DR.ÖĞR.ÜYESİ Dilara AKÇORA YILDIZ
Üye / Member

DR.ÖĞR.ÜYESİ Mahmut ATEŞ
Üye / Member

DR.ÖĞR.ÜYESİ Dilşad Tülgen ÇETİN
Üye / Member

DOÇ.DR. Derya CAN
Üye / Member

DR.ÖĞR.ÜYESİ Mustafa İŞLEYEN
Üye / Member

DR.ÖĞR.ÜYESİ Funda UYSAL
Üye / Member

Bu QR kod, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar (GOKA) Etik Kurulu'nun onayı ile GOKA online başvuru sisteminde oluşturulmuştur. QR kod, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nin resmi web sitesi olan GOKA online başvuru sistemi üzerinden görüntülenebilir.

This QR code has been generated through the approval of the Non-Interventional Clinical Research Ethics Committee (GOKA) of Burdur Mehmet Akif Ersoy University via the GOKA online application system. The QR code can be viewed through the GOKA online application system, which is the official website of Burdur Mehmet Akif Ersoy University.

EK-2

Otizm Farkındalık Ölçeği

Faktör	Madde	(1) Kesinlikle Katılmıyo rum	(2) Katılm ıyorum	(3) Kararsız ım	(4) Katılı yorum	(5) Kesinlikl e Katılıyor um
Otizmde sınırlı ilgiler ve yineleyici davranışla r	1-Bireyin bir ışığı tekrar tekrar açıp kapama gibi tekrarlayıcı davranışlara sahip olmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	2-Bireyin sınırlı ya da saplantılı ilgi alanlarına (trenlere yönelik saplantılı ilgi hali vs.) sahip olmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	3-Bireyin değişikliklere karşı esneklik göstermede güçlük yaşamasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	4-Bireyin ellerini çırpma, parmak ucunda yürüme gibi tekrarlayan davranışlar sergilemesinin, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	5-Bireyin oyuncakları veya diğer nesneleri sıra sıra dizme gibi basmakalıp/yineleyici nesne kullanmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	6-Bireyin rutinlere sıkı bağlılık göstermesinin, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
Otizmde sosyal etkileşim ve iletişim	7-Bireyin göz teması kurmaktan kaçınmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	8-Bireyin dil becerilerinde gecikme görülmesinin, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	9-Bireyin diğer insanlarla etkileşimi başlatmakta zorlanmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	10-Bireyin sorulara anlamlı cevap vermede sorun yaşamasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	11-Bireyin diğer insanlarla karşılıklı konuşurken güçlük yaşamasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	12-Bireyin sözel olmayan iletişim davranışlarını (ses tonu, jestler, beden dili vs.) anlamlı kullanmada sorunlar yaşamasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					

Faktör	Madde	(1) Kesinlikle Katılmıyo rum	(2) Katılm ıyorum	(3) Kararsızım	(4) Katılı yorum	(5) Kesinlikl e Katılıyor um
Otizmde sınırlı ilgiler ve yineleyici davranışlar	1-Bireyin bir ışığı tekrar tekrar açıp kapama gibi tekrarlayıcı davranışlara sahip olmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	2-Bireyin sınırlı ya da saplantılı ilgi alanlarına (trenlere yönelik saplantılı ilgi hali vs.) sahip olmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	3-Bireyin değişikliklere karşı esneklik göstermede güçlük yaşamasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	4-Bireyin ellerini çırpma, parmak ucunda yürüme gibi tekrarlayan davranışlar sergilemesinin, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	5-Bireyin oyuncakları veya diğer nesneleri sıra sıra dizme gibi basmakalıp/yineleyici nesne kullanmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	6-Bireyin rutinlere sıkı bağlılık göstermesinin, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
Otizmde sosyal etkileşim ve iletişim	7-Bireyin göz teması kurmaktan kaçınmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	8-Bireyin dil becerilerinde gecikme görülmesinin, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	9-Bireyin diğer insanlarla etkileşimi başlatmakta zorlanmasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	10-Bireyin sorulara anlamlı cevap vermede sorun yaşamasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	11-Bireyin diğer insanlarla karşılıklı konuşurken güçlük yaşamasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					
	12-Bireyin sözel olmayan iletişim davranışlarını (ses tonu, jestler, beden dili vs.) anlamlı kullanmada sorunlar yaşamasının, otizm belirtileri ile ilgili olduğuna...					

Not: 13,14,15,16,17,18,22,27,28,29 numaralı maddeler ters madde olarak kodlanmıştır.

